

ПРИРАЧНИК ЗА
ВОСПИТУВАЧИ ЗА
ИНТЕГРИРАЊЕ НА
ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ
ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА
И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ
ВО РЕАЛИЗАЦИЈАТА
НА ПРОГРАМАТА
ЗА РАНО УЧЕЊЕ
И РАЗВОЈ

Автори:

Кирил Арсовски-Пржо

Никола Нешкоски

Атинула Ничова

Ирена Илиевска

Сања Алексоска

м-р Иванка Мијик

д-р Габриела Дурчевска-Георгиева

Насоки за вклучување на учениците со посебни образовни потреби:

Ивана Двојакова

Толкувач на знаковен јазик:

Виолета Згонц

Уредник:

м-р Митко Чешларов

Техничко уредување:

Анета Василева, Андријана Зафировска

Дизајн, илустрации и графичка обработка:

Вера Опашинов

Лектура:

Дејан Василевски

Превод на албански:

Нехим Таири

Лектор по Албански јазик:

Лулјета Адили Челику

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

ПРИРАЧНИК за воспитувачи за интегрирање на искусно учење за животна средина и климатски промени во реализацијата на програмата за рано учење и развој

ISBN 978-608-4798-09-5

1. Арсовски-Пржо, Кирил [автор на придружен текст] 2. Нешкоски, Никола [автор] 3. Ничова, Атинула [автор] 4. Илиевска, Ирена [автор] 5. Алексоска, Сања [автор] 6. Мијик, Иванка [автор] 7. Дурчевска-Георгиева, Габриела [автор]

а) Предшколско образование -- Наставни програми -- Животна средина -- Климатски промени -- Прирачници
COBISS.MK-ID 67451397

Овој прирачник е подготвен од страна на Бирото за развој на образованието и здружението на граѓани „Еко Логик“ во рамките на проектот „Охрабрување на децата и младите во Република Северна Македонија да станат двигатели на промените за намалување на ранливоста на заедниците од климатските промени“ спроведуван од УНИЦЕФ со финансиска поддршка од Шведска.

ВОВЕД

Важен сегмент во воспитно-образовниот процес во детските градинки/центрите за ран детски развој е образованието за животна средина и климатски промени на децата. Од суштинско значење е уште од најрана возраст децата да усвојуваат знаења за животната средина, да формираат ставови и вредности за заштита на околината од загадување и одржување здрава и чиста животна средина, како и да преземаат иницијативи и активности за обезбедување почиста и поздрава животна околина. На таков начин, општеството ќе формира идни генерации кои ќе бидат еколошки едуцирани, со поголема еколошка свест и кои одговорно ќе се грижат за природата и живиот свет во неа.

Во програмата за рано учење и развој за децата, базирана на стандардите за рано учење и развој, изучувањето на животната средина е интегрирано во голем број содржини, а особено во рамки на подрачјето Когнитивен развој и стекнување на општи знаења. За успешно постигнување на очекуваните резултати утврдени во Програмата за рано учење и развој, потребно е да се реализираат квалитетни и креативни воспитно-образовни активности во рамките на планираната дневна тема, преку кои децата искусно ќе учат за животната средина и климатските промени.

Прирачникот за воспитувачи кои реализираат воспитно-образовни активности согласно Програмата за рано учење и развој ќе им помогне на воспитувачите при планирањето и реализирањето на воспитно-образовните активности во текот на денот на кои се разработуваат содржини за животната средина и климатските промени. Прирачникот е подготвен со цел да им биде поддршка и инспирација во работата на воспитувачите за реализирање успешни и креативни воспитно-образовни активности.

Прирачникот се состои од 30 планирања на дневни активности за различни содржини од Програмата за рано учење и развој, базирана на стандардите за рано учење и развој, а кои се однесуваат на учење за животната средина и климатските промени. Планирањата на дневната тема се групирани по возрастни групи, за деца од 4 до 5 години и за деца од 5 до 6 години). За секоја возрастна група, планирањата на темата на денот/дневна подготовка се структурирани по теми кои опфаќаат содржини за животната средина: Биодиверзитет, Екосистем, Климатски промени, Одржлив развој и Загадување.

Секое планирање на дневна тема/дневна подготовка се однесува на одредена содржина поврзана со соодветните очекувани резултати од Програмата за рано учење и развој кои треба да се постигнат преку реализација на воспитно-образовните активности. Воедно, за секое планирање на дневна тема/дневна

подготовка дадени се поимите кои треба да се усвојат од страна на децата. Исто така, во описот на воспитно-образовните активности наведена е и потребната опрема и средства за нивно изведување.

Во рамките на планирањата на темата на денот/дневната подготовка, развиени се воспитно-образовни активности за реализација на групно време - воведни активности, работа во центри за учење-искуствено учење и завршни активности-изведување на заклучоци. Воведните активности имаат за цел да ги активираат предзнаењата на децата и да ги воведат во содржината. Најчесто се конципирани преку следење соодветни визуелни презентации, водење разговор и сл. Во делот што се однесува на работа во центри за учење/искуствено учење, даден е детален опис на активността преку која децата ќе истражуваат и притоа искуствено ќе учат, како и предлог за начинот на организација на работата на децата во групи или парови, со особен акцент на следењето и насочувањето на децата при давањето претпоставки, изведувањето на експериментот, набљудувањето на промените, бележењето на резултатите и нивното претставување преку цртеж, објаснување и дискутирање. Планираните активности во центрите за учење-искуствено учење во овој прирачник нудат широк дијапазон на идеи за учење преку истражување и креативно делување. Завршните активности, пак, се насочени кон изведувањето правилни и точни заклучоци. Последниот дел од планирањата на темата на денот/дневната подготовка е рефлексивната во која се понудени прашања за резимирање и поврзување на ученото со секојдневниот живот на децата, како и прашања за тоа како се чувствувале за време на реализацијата на воспитно-образовните активности и колку за нив активността била интересна.

На крајот од секое планирање на темата на денот/дневната подготовка, даден е линк до видео верзија од експериментот со што на воспитувачот му се овозможува и конкретен увид во истиот со цел подобра организација и реализација на експерименталната работа за време на воспитно-образовниот процес во текот на денот.

Воспитувачите можат да ги користат дневните подготовки што се составен дел на овој прирачник како идеја за активности преку кои ќе се постигнат очекуваните резултати при реализација на горенаведените содржини од програмата за рано учење и развој. Активностите може да се преземат онака како што се дадени во прирачникот, може да се адаптираат или изменат, односно модифицираат согласно идеите на воспитувачот, потребите и интересите на децата и нивното напредување во процесот на учење, расположливите средства за работа, условите во градинката/центарот за ран детски развој и сл. Тие претставуваат одлични примери како искуственото учење за животната средина и климатските промени може да се интегрира во воспитно-образовната работа со децата од предучилишна возраст согласно програмата за рано учење и развој. Се очекува дека овој прирачник освен тоа што ќе биде поддршка за воспитувачите при планирањето и реализирањето на воспитно-образовниот процес, воедно да биде и поттик за уште поголема креативност, мотивираност и ентузијазам во работата.

Насоки за вклучување на децата со посебни образовни потреби во реализација на активностите

Активностите од Прирачникот овозможуваат вклучување на сите деца, без разлика на нивните способности, капацитети и предзнаења. Во одредени случаи, воспитувачите ќе треба да направат одредени приспособувања на активностите. При одлучувањето на кој начин ќе се приспособат методите, формите и средствата за работа на децата со посебни образовни потреби, важно е да се одговорот следните прашања:

- Дали детето може да учествува на ист начин како и неговите врсници/со деца?
- Доколку не може, дали може да ја направи активноста со приспособени материјали и средства?
- Доколку не може, дали може да ја направи активноста во пар или во мала група?
- Доколку не може, дали може да ја направи активноста со повремена помош од страна на возрасно лице (воспитувач)?
- Доколку не може, дали може да ја направи активноста со директна помош од страна на возрасно лице (воспитувач)?
- Доколку не може, дали може да направи друга активност соодветна на неговите знаења и можности?

Одговорот на овие прашања дава насока како да се приспособат или да се модифицираат активностите. Реализацијата на активностите со децата со посебни образовни потреби може да не се спроведува на начин што претходно е планиран. Во вакви случаи најважно е да се следат потребите на детето, во рамките на вашите можности.

Адаптациите или модификациите што ќе се направат за да се реализираат активностите треба да се базираат на претходна процена на детето, односно на неговите/нејзините потенцијали, способности и потреби за поддршка, во согласност со целите определени во индивидуалниот образовен план на детето. Во продолжение дадени се насоки што можат да бидат корисни во адаптацијата на просторот, времето, материјалите, комуникацијата и пристапот за работа со деца со посебни образовни потреби.

Организација на дневниот распоред и определување на времето за спроведување на активностите:

- Пожелно е претставувањето на дневниот распоред да биде визуелно со користење слики за децата да можат да препознаат и да разберат за кои активности станува збор.
- Пожелна е флексибилност и доколку детето со посебни образовни потреби не е во можност во моментот да се вклучи, активноста се одложува доколку дневниот распоред го дозволува тоа.

Организација на просторот и средината за работа

- Потребно е да се обезбеди познато и сигурно опкружување со отстранување на физичките бариери.
- Местото каде што ќе се спроведува активноста треба да биде пристапно и материјалите да бидат лесно достапни за ракување.
- Колку што е возможно, треба да се редуцираат надворешните дразби што можат да влијаат на сетилата и непотребно да го одвлекуваат вниманието (врева, светлина).
- Децата се организирани на начин што ги оптимизира можностите за комуникација, интеракција и учење за сите - со посебен фокус на децата со посебни образовни потреби што се соочуваат со бариери за учење, развој и учество.

Избор на материјали и средства за работа

- Во рамките на подготовката, се земаат предвид можностите на детето безбедно да ракува со материјалите предвидени за реализација на активноста. Доколку детето користи приспособени материјали (на пример, држачи за боички, држачи за фломастери, четки за бојење и сл.) тие се користат при реализација на активностите.
- Доколку досега детето не ракувало со некои од предвидените материјали потребно е да се разговара со родителите и со членовите на инклузивниот тим за можноста да се воведат во секојдневната работа на детето.
- Потребна е флексибилност и примена на различни стратегии при ракувањето со материјалите, така што детето полесно ќе манипулира со нив (на пример, наместо обложување со колаж може да избои или да изработи во поголеми формати доколку детето има тешкотии со фината моторика).

Комуникација

- Воспитувачот дава кратки и едноставни барања, користи невербална комуникација и комуникација преку слики и видео.
- Децата се охрабруваат и се поттикнуваат на комуникација (на пример, поставување на едноставни прашања).
- Воспитувачот го привлекува вниманието на децата визуелно, вербално или физички.
- Децата се поттикнуваат да учат низ меѓусебна комуникација, да споделуваат искуства и самостојно да истражуваат (на пример, да разгледуваат книги или енциклопедии).
- Воспитувачот ги почитува одлуките на децата.

Внимание и концентрација

- Пред да се почне со активноста, воспитувачот треба да биде сигурен дека го има вниманието на детето. За таа цел, на работната маса или во просторот нема работи што би му го одвлекле вниманието на детето.
- Наставникот им помага на децата при организација на просторот и материјалите.
- Времето на активност се приспособува согласно вниманието и концентрацијата на детето. По потреба се дава краток одмор, а за тоа време детето може да направи некоја задача што го релаксира. Воспитувачот го означува почетокот и крајот на одморот, а потоа детето продолжува со задачата.
- Се користат визуелни тајмери што покажуваат уште колку минути се останати за активност.
- Вниманието и концентрацијата се „вежба“ со пристапот „чекор по чекор“ при реализација на активностите.

Усвојување на нови поими

- При реализација на активностите, кога децата со посебни образовни потреби ќе најдат на поими и концепти што им се непознати можат да се применат следните насоки:
- Се користат едноставни зборови и реченици поткрепени со мултисензорна поддршка (слика или илустрација, видео, конкретен предмет, изработка од активност).
  - Се користи комбинација на различни методи на работа: метод на демонстрација, објаснување, илустрација, игра и сл.
  - Задачите и активностите се поврзуваат со искуството на детето.
  - Детето се вклучува во дискусијата, со прашања што одговараат на неговите способности и начин на комуникација.
  - Се планира и се обезбедува доволно време за дополнително повторување за поимите што се обработуваат.

Ниво на вклученост и поддршка во текот на активност

- Во зависност од можностите на детето и неговиот интерес кон определената активност се прави процена кои активности може самостојно да ги спроведе или со дополнителна поддршка. Оваа поддршка може да биде обезбедена од врсниците и/или воспитувачот.
- Поддршката од врсник е мошне значајна, бидејќи, меѓу другите приспособувања или модификации, во голема мера придонесува за колку што е можно поголема вклученост на детето со посебни образовни потреби во активност. Истовремено е значајна за другите деца, бидејќи ги учи на емпатија, недискриминација и еднаквост.
- Поддршката од врсниците може да вклучува: помош при ракување со материјали, потсетување на следниот чекор од активност, некое објаснување во однос на активност и сл.

- Потребно е да се практикува работа во мала група или работа во пар, каде што детето со посебни образовни потреби ќе има можност да се вклучи и да биде во интеракција со своите врсници.
- Воспитувачот користи пофалби, награди и го охрабрува детето во текот на активноста.

ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ

ВОЗРАСТ

од 4 до 5 години

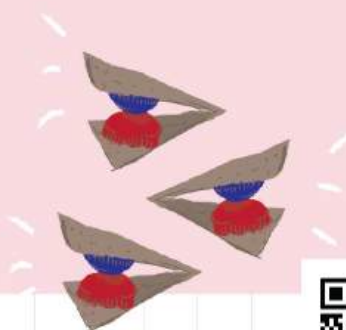
НАСЛОВ НА ТЕМА: Одржлив развој

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Рециклиран инструмент

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Разликува одредени музички инструменти и ги користи.
- Комбинира различни ликовни техники и реупотребува материјали во процесот на изработка на музички инструмент.
- Развива еколошка свест и ја препознава важноста на реупотребата за заштита на животната средина од загадување.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат така што децата седат на под во круг, а на средината на кругот воспитувачот истура различни веќе употребувани амбалажи (шишиња, теглички, капачиња, цевки, амбалажи од смоки и др.). Секое дете зема по една амбалажа и ја опишува, а воедно дава и неколку кратки одговори поттикнати преку прашања:

- За што ни користеле амбалажите?
- Како изгледаат тие?
- Дали можат да ни послужат за нешто вака искористени?
- На што ве потсетува нивниот изглед?
- Како можеме да им дадеме нова примена?

По дискусијата, децата слушаат музика од различни инструменти и се обидуваат да го погодат инструментот.

Во рамките на музичкото катче, воспитувачот пред децата прикажува повеќе детски инструменти: ксилофон, дајре, тропалки, детски тапан, хармоника, синтисајзер и друго. Децата се запознаваат, го именуваат инструментот и со ротација на инструментите секое дете произведува одреден звук.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од пет до осум деца) по центрите за учење (ликовен, математички, литературен и музички центар). Секоја група извршува одредени активности и дадени задачи со материјал достапен во секоја група. Воспитувачот ја насочува работата во центрите.

Првата група деца работи во ликовниот центар и почнува со бојење на капачиња од стаклени шишиња, по две во секоја боја. Децата, според своја желба, одбираат темперна боја и почнуваат со боењето.

Капачињата ги закачуваат на штипки за сушење алишта и почнуваат со бојење од сите страни, држејќи ги за штипките. Воспитувачот насочува и помага, доколку е потребно.

Обоените капачиња децата ги поставуваат блиску до прозорецот или до грејно тело за да се забрза процесот на сушење на капачињата.

Втората група деца се насочува во математичкиот центар. Децата се поделени во неколку парови и почнуваат со сечење картон на две долги ленти (приближно 14 cm во должина и 3,8 cm во широчина). Децата ги споредуваат должините со помош на дланката и согледуваат дали се исти, ги поклопуваат/превиткуваат на еднакви половини и го потврдуваат своето предвидување.

Третата група деца работи во литературниот центар, каде што преку разни книги за рачни изработки разгледуваат изработки на инструменти и сл. од материјали што веќе биле употребени. Идеите што ги добиваат усно ги пренесуваат на своите другарчиња и разговараат меѓусебно.

Воспитувачот назначува една група деца која проверува дали капачињата се суви во ликовниот центар, а потоа ги полнат со течно лепило (може и силиконско лепило за да се залепи полесно) до горниот гребен, односно до врвот на капачето.

Откако капачињата ќе бидат целосно полни со лепило, воспитувачот насочува секое дете индивидуално убаво да ги прицврсти над лепилото од капачињата веќе подготвените картончиња (добро прицврстени и исушени). Децата почнуваат со користење на инструментите, т.е. тропалките во рамките на музичкиот центар. Секоја група ротира и ги користи направените тропалки од реупотребен материјал.

Воспитувачот развива дискусија преку прашањата:

- За што ги реупотребивте амбалажите?
- За што сè можат да ни користат веќе употребените амбалажи?
- Како ви се допаѓаат звуците од вашите изработени инструменти?
- Какви се вашите идеи за изработка на други креативни изработки?
- Како помагаме на животната средина со повторно користење на веќе употребувани амбалажи?

Децата ги одговараат прашањата и усно го објаснуваат креативниот процес на изработување на инструментите што секојдневно можат да ги користат во рамките на музичкиот центар.

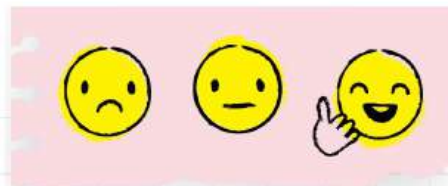
• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца во групата се презентира сè што се сработило во центрите за учење. Се води дискусија и се носат заклучоци дека веќе искористените амбалажи, капачиња и сл. секојдневно можат да се користат повторно за друга намена, односно да се направат креативни изработки и на тој начин ја заштитиваме планетата Земја од отпад и загадување.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Како се чувствувавте додека реупотребувавте амбалажа?
- Што научивте?
- Како може наученото да го примените во секојдневниот живот?

Покажи како се чувствуваш денеска:

НАСЛОВ НА ТЕМА: Одржлив развој / управување со отпад и реупотреба
НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Креативни садови (реупотреба, реупотреба на стари предмети и садови, реупотреба на стара хартија, реупотреба на пластика, отпад)
ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години
ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Го разбира процесот на реупотреба на стари предмети и стара хартија во функција на намалување на отпадот.
- Самостојно држи ножички со едната рака и самостојно ја сече хартијата во другата рака.
- Дава предлози како може играчка или некој предмет да се користи и за друга намена.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

За реализација на оваа активност потребно е децата да донесат од дома неколку пластични садови што ќе послужат како модел за создавање на креативни садови од стара хартија. Воспитувачот претходно има подготвено три сада со истата ликовна техника - каширање, на која ќе работат и децата. Воспитувачот го води разговорот на тема реупотреба на стари предмети и стара хартија во функција на намалување на отпадот и поставува прашања:

- Што се случува со старата хартија?
- Зошто се создава отпад од стара хартија?
- Дали и вие правите отпад од стара хартија? Објаснете зошто?
- Што ќе се случи ако се фрли отпадот од стара хартија во природата?
- Како може поинаку да се искористи старата хартија за да се намали отпадот?

Се води дискусија на поставените прашања.

Потоа, воспитувачот ја објаснува ликовната техника каширање и како може да се направи уметничка изработка од отпад, при што покажува интересни слики на уметнички изработки што се создадени од отпад и од стара хартија.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во помали групи (од четири до шест деца) во центрите за учење (литературен, истражувачки и уметнички центар). Секоја група има своја активност. Во центрите за учење се поставени материјалите за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа.

Првата група деца работи во литературниот центар, каде што воспитувачот дава задача секое дете да избере стари детски списанија и хартии во боја. Од старите списанија децата со ножички треба да исечат делчиња со различни геометриски форми (квадрати, правоаголници, триаголници или кругови) што ќе служат за изведба на техниката каширање. Исто така, сечат различни геометриски форми од хартиите во боја што ќе служат за декорација на садвите. Децата сечат со ножички по посочениот пример од воспитувачот.

Втората група во истражувачкиот центар работи на подготовка на креативните садови и подготовка на лепилото. Воспитувачот демонстрира и објаснува на кој начин децата треба да го обвиткаат садот со просирната фолија, т.е. како се обвиткува садот. Со помош на воспитувачот, децата обвиткуваат по еден сад од неговата надворешна страна со просирна тенка фолија за да можат, откако ќе се исушат, полесно да ги извадат од пластичните садови. Се подготвува лепилото (раствор од лепило за хартија и малку вода). Внимателно, со четка, се нанесува лепилото. Потоа, се става делче по делче од исечената стара хартија сè додека децата не го излепат целиот сад со парченца стара хартија. Откако децата ќе ја завршат постапката на ликовната техника каширање, воспитувачот објаснува дека креативните садови треба да се сушат два дена и им посочува на децата да ги постават садовите на послужавник што е блиску до прозорецот.

Во уметничкиот центар децата добиваат задача да ги декорираат претходно подготвените каширани креативни садови од воспитувачот. Со помош на претходно исечените геометриски форми од хартиите во боја и декоративен материјал децата создаваат декорација на садовите.

На крајот се поставува изложба од изработките во центарот за детски творби.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

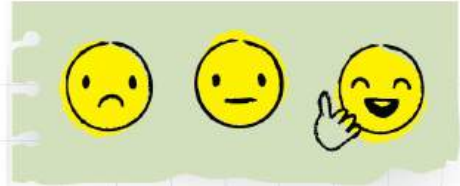
Децата заедно со воспитувачот прават естетско вреднување на изработените дела. Децата од секоја група ги набљудуваат изработените садови и даваат мислења и сугестии што може да се направи за да изгледаат уште подобро. Каде и како овие садови можеме да ги користиме во секојдневниот живот? Се води дискусија за начинот на реупотреба на старата хартија и како можат да се создадат уметнички изработки со реупотреба на отпаден материјал, а со цел намалување на отпадот.

По неколку дена, децата ќе можат да ја повторат постапката на декорирање на своите изработки.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот поставува прашања:

- Што работевме денеска?
- Што беше најинтересно од денешните активности?
- Што научивте и како наученото можете да го примените во секојдневието?
- На кој друг начин може да се реупотреби старата хартија?
- Како се чувствуваше денеска?

ВОЗРАСТ

од 5 до 6 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Одржлив развој

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Како расте растението

(сепка, садење, растение)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Го објаснува со свои зборови процесот на растење на растението.
- Го поставува семчето во вода и предвидува што ќе се случи.
- Набројува кои услови му се потребни на растението за да порасне (почва, сонце, воздух, вода).

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активноста почнува со разговор за растенијата во дворот на градинката. Децата ги набљудуваат засадените растенија и дискутираат за нивниот изглед. Воспитувачот ги поттикнува со прашања:

- Каде растат растенијата?
- Што им е потребно за да пораснат?
- Што се овие мали топчиња во цветот на растението?

Воспитувачот им покажува семиња и им ги подава на дланка за да можат убаво да ги видат.

- Дали од ова семе може да порасне растение?
- Што му е потребно за да порасне?

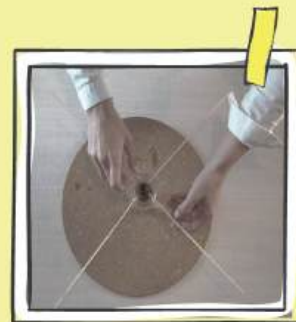
Воспитувачот ги поттикнува да ја набљудуваат градината и да ги забележуваат условите што им се потребни на семињата за да пораснат во растение.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, манипулативен и уметнички центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар. Воспитувачот претходно подготвува различни видови овошки, меѓу кои и авокадо.

- Зошто е важно да јадеме различни видови овошки?
- Дали сите овошки растат на ист начин?
- Што мислите, каде расте авокадото?
- Дали овие две овошки се исти? (споредуваат зрело и незрело авокадо)
- По што се разликуваат?

- Каква им е лушпата? (мазна или рапава)
- Кој има вкусно авокадо?
- Што мислите, каква ќе биде неговата боја во внатрешноста, откако ќе го пресечеме?

Децата ги споредуваат пресечените плодови на половина. Го споредуваат внатрешниот и надворешниот дел на авокадото.

- Имаат ли иста боја?
- Која дел од авокадото можеме да го јадеме?
- Што е ова тркалезно и кафено нешто во авокадото?
- Ако го засадиме ова семе, дали ќе порасне дрво од авокадо?

Децата го мирисаат и го вкусуваат зрелото авокадо. Ја набљудуваат внатрешноста на плодот. Ја допираат и ја мирисаат семката во средишниот дел на плодот.

Воспитувачот појаснува дека денеска ќе подготват за садење семиња од авокадо. Им помага на децата да ги забодат чепкалките во семката, за да може лесно да се прикачи на отворот на една чаша. Потоа, полнат една чаша со вода и веќе направената конструкција од семката прикачена на четири дрвени стапчиња (стапчиња за месо на скара или чепкалки) ја поставуваат на врвот на чашата со вода.

- Зошто ни е потребна водата?
- Што друго им е потребно на растенијата за да пораснат?
- Каде ќе биде најдобро да се постават семчињата во нашата занимална?

Децата повторно дискутираат за неопходните услови за опстанокот на растенијата.

Втората група деца работи во манипулативниот/природниот центар. Воспитувачот претходно подготвува различни видови семиња, прибор за истражување и мали садови за сортирање на семињата по големина и по боја. Децата набљудуваат различни видови семиња. Воспитувачот ги поттикнува да ги споредуваат и да ги истражуваат.

- Дали можете да откриете на кои плодови припаѓаат семињата?
- Какви се нивните форма, големина, боја?
- Децата ги користат алатките за истражување (пинцета, лупа).

- Што им е потребно на семињата за да растат?
- Дали можеме да засадиме семе од грав и да порасне во домот?

Во пластични канчиња во натопено памукче со вода ги поставуваат семињата и ги оставаат покрај прозорецот. Децата ќе го проверуваат растот на семињата и ќе го евидентираат во својот истражувачки дневник.

Во уметничкиот центар, децата се поттикнуваат со дрвени боички визуелно да го прикажат растот на растението од семе до плод. Воспитувачот им покажува растение во саксија и ги прашува децата за деловите од кое е составено. Во другата рака им покажува неколку семиња и ги поттикнува да се потсетат на прошетката во градината и на условите што им се потребни на растенијата за да растат. На крајот, децата ги изложуваат своите творби во центарот за изложување детски творби и објаснуваат како растат растенијата.

Додека работат децата, воспитувачот ја насочува и ја води нивната работа, овозможува ротација на децата во центрите за учење, за да можат сите деца искусствено да ги поттикнат своите претстави, знаења и мисловни процеси.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите за учење, се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

- За што зборувавме денеска?
- Како растат растенијата?
- Кои услови им се потребни за да растат?
- Како го подготвуваме семето за садење?
- Што забележавте при набљудувањето со лупа?

На крајот играат игра: Каде расте секој? Се обележуваат делови во занималната со слики „на земја“, „под земја“, „на дрво“. Децата извлекуваат сликички од различни овошки и зеленчуци и треба да застанат на соодветното место во занималната.

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од реализираните активности во центрите за рано учење и им појаснува дека ќе треба да бидат трпеливи и редовно да ја менуваат водата на семката од авокадо во период од две недели. Следува процес на континуирано набљудување на промените на семињата сè до нивно проникнување и садење во земја.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот ги поттикнува да водат меѓусебна дискусија и да разговараат за тоа како се чувствуваа додека истражуваа:

- Што работевме денеска?
- Што ви беше најинтересно?
- Што научивте?
- Како можеме наученото да го примениме во секојдневниот живот?
- Покажи како се чувствуваше денеска.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Одржлив развој

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Ја правиме Земјината топка Глобус

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

-Развива претстава за изгледот и формата на планетата Земја.

-Користи повеќе материјали и ликовни техники во моделирањето на планетата Земја.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со поделба на децата во четири групи и пред секоја група се поставува апликација во боја од планетата Земја.

Воспитувачот го насочува разговорот на децата преку прашањата:

- Каква е формата на планетата Земја?
- Какви бои се застапени на Земјата?
- Кој сè живее на планетата Земја?

За појасна претстава, пред децата се поставува глобус и децата внимателно ги набљудуваат зелените, сините, жолтите, кафените делови на планетата Земја и меѓусебно водат разговор и споделуваат свои претстави за планетата.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во помали групи (од пет до осум деца) и се распределуваат по центри за учење (математички, истражувачки и ликовен).

Во центрите за работа се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите.

Најпрвин, децата меѓусебно разговараат преку набљудување на глобусот што е поставен пред нив и убаво можат да го анализираат и да споредуваат со своите идни изработки.

Воспитувачот дели на секоја група (вкупно четири групи) балони што се прикачени/залепени со селотејп/дуплофан лента на подлабок сад (преку којшто не би се губела рамнотежата).

Првата група деца работи во математичкиот центар, каде што воспитувачот дава насоки за сечење или кинење ленти од стари весници.

Децата меѓусебно ги споредуваат формата, должината и ширината на лентите (должина околу 15-20 см и ширина околу 2 см).

Воспитувачот поттикнува дискусија за употребата на старите весници или, пак, хартијата што веќе сме ја користеле како можеме да ја употребиме повторно.

Разговорот се поттикнува преку следниве прашања:

- За што ја употребуваме хартијата?
- Каде наоколку можеме да сретнеме хартија?
- Од што се добива хартијата?
- Како можеме да ја реупотребиме?

По дискусијата, воспитувачот насочува едно или повеќе деца кои следните денови ќе бидат одговорни за правилно складирање на хартијата што веќе ја употребиле.

Децата ги ставаат исечените ленти во садови и секоја група (четири групи седнати околу четири масички) добива по еден сад. Потоа, воспитувачот почнува да ги меша состојките од брашно и вода (може млака вода од чешма), при што се добива природното лепило (густа смеса како еден вид паста/тесто за палачинки) што се дели по групите во длабоки садови.

Децата почнуваат со нанесување на лепилото на лентите - со потопување на лентите во садот со лепило (со помош на прстите и дланките) или, пак, со помош на четки.

Децата полака ги налепуваат сите ленти на балоните што стојат пред нив. Воспитувачот ги поттикнува децата на дискусија преку следните прашања:

- На што ви личи налепениот балон?
- Што мислите, што ќе се случи откако ќе се исуши лепилото?
- Како побрзо да се исуши лепилото?
- Како изгледа планетата Земја (пред нив)?

Децата даваат различни идеи за побрзо сушење на налепените модели на планетата Земја. Воспитувачот насочува, а децата ги сушат четирите идни планети Земја со помош на фен.

Третата група деца почнува со работа во ликовниот центар, каде што пред нив има поставено избор на различни темперни бои со кои ги бојат планетите Земја. Преку својата имагинација и фантазија одредуваат како ќе бојат. По завршување на боењето веќе оформените планети Земја ги поставуваат во центарот за изложување на детски творби.

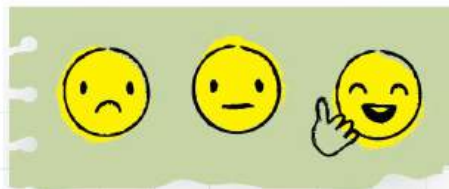
• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца се презентираат изработките на планетите Земја и сè што се работело во текот на денот во центрите за учење.

Се води дискусија и се донесува заклучок за формата, бојата и значењето на нашата планета Земја.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Што сакате повторно да правите?
- Дали активностa ви беше интересна?
- Што научивте?
- Покажи како се чувствуваше денеска.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Одржлив развој / реупотреба

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Хартиена ветерница

Енергија на ветерот (енергија на ветерот, ветерница, обновливи извори на енергија, реупотреба на материјали, реупотреба на стара хартија)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Идентификува извори на енергија (ветер, вода што тече, мотор и др.)

кај различни предмети во движење.

- Прави разлика помеѓу брзо, побрзо и најбрзо движење и бавно, побавно и најбавно движење.

- Го разбира значењето на употребата на енергијата на ветерот како обновлив извор на енергија.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување и длабоко дишење на релаксирачка музика. Седнати во круг, децата ја изведуваат вежбата „сонце и ѕвезда“. Легнати на стомак, децата се држат за рацете со главите кон средината на кругот и формираат сонце, а нозете се „зраците на сонцето“. На даден знак, тие се растегнуваат со рацете и нозете. Потоа се вртат на грб и во центарот на кругот се допираат со нозете, а рацете се поставени над главата. Исто така на даден знак, децата се растегнуваат и формираат „ѕвезда“.

Децата гледаат краткометражен документарен филм за ветерници. Воспитувачот во текот на гледањето паузира со цел да даде подетални објаснувања за ветерниците и нивната важност. Се води дискусија на прашањата:

- Каков облик има ветерницата?
- На што ви личи?
- За што служи таа?
- За што се користела во минатото?
- Како може да се искористи енергијата на ветерот?
- Колкава може да биде ветерницата?

Воспитувачот дава информации дека струењето на воздухот или ветерот поседува енергија што може да се претвори во електрична или механичка енергија со помош на генератори од ветерници. Добиената енергија преку разни уреди (претворувачи) се претвора во трет вид енергија што е потребна во секојдневието на човекот. При вакво производство на електрична енергија не се испуштаат штетни гасови, па затоа нема негативен ефект врз атмосферата. Исто така, нема негативен ефект врз водните средини, а нема ни присуство на отпад во ветерните системи. Енергијата на ветерот се користи многу одамна. Првите ветерници се користеле за мелење жито и за наводнување.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Активностите продолжуваат во истражувачкиот, литературниот и уметничкиот центар. Децата се делат во мали групи и изведуваат активност по дадените насоки од воспитувачот.

Првата група деца во истражувачкиот центар прават хартиена ветерница со помош од воспитувачот. Тој ги воведува децата во активността преку разговор за реупотреба на старата хартија и како на овој начин може да се заштити природата. За да може природата да биде уште повеќе заштитена од штетните влијанија, може да се користи енергијата на ветерот за создавање на други видови енергија со помош на генератори.

Воспитувачот пристапува кон креирање на хартиена ветерница, објаснувајќи го процесот во чекори.

Чекори што треба да се следат:

1. Исечете квадрат (претходно нацртан од страна на воспитувачот).
2. Преклопете го на половина, дијагонално, спојувајќи ги краевите за да се создаде триаголник.
3. Повторно преклопете на два дела, преку другата дијагонала.
4. Отворете го квадратот.
5. Секоја исцртана линија со виткање (по дијагонала) исечете ја до половина со ножици.
6. Земете игла и направете дупка во горниот лев агол на секој триаголник.
7. Направете уште една дупка во центарот на квадратот.
8. Пронижете еден притиснувач или шпенадла низ сите направени дупченца и притиснете на дрвцето или на моливот за да се прицврсти убаво.
9. Ако шпенадлата е премногу долга, скратете ја со клешти.
10. Ако сакате поцврста средина на квадратот, залепете мало парче картон во форма на круг или квадрат.

Втората група деца во литературниот центар добиваат задача да разгледуваат енциклопедии со слики на тема ветерници, а децата од третата група во уметничкиот центар на лист од блок цртаат ветерница во чиста природна средина. Активностите завршуваат во дворот на градинката, каде што децата проверуваат дали направените ветерници добро се вртат. Се раздвижуваат со трчање низ дворот со ветерниците.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца се презентира сè она што се работело во текот на денот. Се води дискусија, а децата доаѓаат до заклучоци зошто некои од ветерниците полесно се вртат за разлика од други. Се посочува дека може да се реупотреби стара хартија и стари моливи или дрвца за да се прават хартиени ветерници. Откако ќе се провери функционалноста на хартиените ветерници, се поставува изложба од хартиените ветерници.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што научивте денеска?
- Дали беше лесно да се направи ветерница од хартија?
- Како ја заштитивме природата денеска?

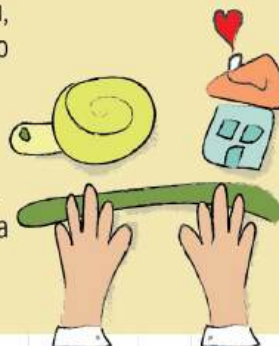
НАСЛОВ НА ТЕМА: Одржлив развој

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Домашен пластелин (домашен пластелин, одржлив развој, реупотреба на материјали, заштита на планетата, одговорно однесување на човекот)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Набројува неколку начини на реупотреба на материјали од секојдневието.
- Прави фигури на животни, кука, ликови од различни материјали за обликување (пластелин и тесто).
- Користи природни материјали во обликување и моделирање.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за дишење и слушање на релаксирачка музика со звуци од природата. Се растегнуваат и се воведуваат во темата преку разговор за купувањето како појава во животот на човекот. Разговорот оди во насока на:

- Зошто мораме да купуваме разни работи?
- Зошто ни се потребни продуктите од продавница?
- Што сè можеме да купиме?
- Можеме ли самите да направиме нешто?

Децата се доведуваат до ситуација да размислат и да кажат дека и самите можат да направат нешто. Седнати во круг, воспитувачот ја чита сликовницата од едисијата „Размислувај еднакво“ - „Ја сакам мојата планета“. Разговорот продолжува во насока дека е важно децата да научат како да направат одредени работи и предмети без да ги купат. Со тоа, одредени предмети со мала измена можат да се пренаменат за друга потреба и да се реупотребат, а со тоа се заштитува природната средина од премногу отпад.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи и се отвораат истражувачкиот, уметничкиот и литературниот центар. Во центрите се поставени материјалите, а воспитувачот го демонстрира рецептот за правење пластелин во истражувачкиот центар. Првата група деца во истражувачкиот центар ја набљудува демонстрацијата на експериментот.

Децата се запознаваат со потребните состојки за правење на домашен пластелин. Се објаснуваат сите чекори за негова подготовка. На мала плотна, воспитувачот во сад за готвење ги додава состојките и го подготвува домашниот пластелин според рецептот.

Рецепт:

- 1 чаша брашно
- 1/2 чаша сол
- 2 лажици масло
- 1 чаша вода
- половина кесичка лимонтуз (може да биде и прашок за печиво)
- прехранбени бои по желба (може бои во кесички)

Се мешаат брашното, солта и лимонтузот. Се става вода во сад за готвење, се додаваат сите суви состојки и се меша додека не се изедначи масата, а потоа се додава маслото. Садот се става на плотна, се загрева на среден оган со постојано мешање, за да не изгори. Кога смесата ќе почне да се одделува од рабовите на садот и ќе стане хомогена, се трга од плотната. На крајот, откако ќе се направи пластелинот, се остава да се олади и децата додаваат прехранбени бои по нивен избор.

ЗАБЕЛЕШКА: Пробајте го разладениот пластелин и ако е премногу леплив и не е добар за моделирање, повторно вратете го на рингла и измешајте уште малку. Почнете со мешање, за да се соединат состојките на смесата. Доколку тестото се лепи за рацете, тогаш додадете повеќе брашно.

Откако ќе биде подготвен пластелинот, во уметничкиот центар децата моделираат и обликуваат омилен предмети, а третата група деца во литературниот центар истражува и разгледува книги со креативни изработки од друг природен материјал и дава идеи за следен експеримент.

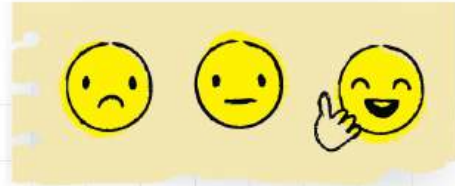
• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

На крајот од моделирањето, децата презентираат што сè направиле од домашниот пластелин. Во пластелинот може да се додаде и малку ванила за да мириса поубаво. Воспитувачот ги насочува децата дека овој пластелин можат да го направат и дома со нивните родители. Во текот на целата постапка се напоменува дека само во присуство на возрасен може да се подготви ваков пластелин и се напоменува дека овој експеримент може да биде опасен за децата.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од активностите во центрите и поставува прашања:

- Што правевме денеска?
- Како можеме да го примениме наученото во секојдневниот живот?
- Како се чувствувавте за време на активностите?

The image features a stylized illustration of a tree. The canopy of the tree is shaped like a human profile in silhouette, facing left. The tree's trunk is dark green and textured. At the base of the tree, there are several green leaves and some yellow flowers. The background is a solid light green, with a white cloud-like shape in the upper middle. A white horizontal banner is positioned across the middle of the image, containing the text 'ЕКОСИСТЕМ' in dark green, bold, uppercase letters.

ЕКОСИСТЕМ

ВОЗРАСТ

од 4 до 5 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Помош на пчелите

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Ги опишува карактеристиките и улогата на пчелите.
- Развива грижа за пчелите,
а со тоа воопшто и за екосистемот.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат преку имитативната игра „Звукот на пчелата“. Децата се воведуваат во темата и го оформуваат звукот на пчелките со тоа што ги затвораат ушите со показалците, земаат воздух и, испуштајќи го воздухот, брмчат како пчелки.

Прво сите одеднаш брмчат, а потоа воспитувачот ги дели децата во две групи. Прво едната група слуша, а другата брмчи. Децата преку меѓусебна дискусија укажуваат дали навистина групата го произвела звукот на пчелките, а потоа ги променуваат улогите.

Воспитувачот во литературниот центар од енциклопедија чита одредени факти за пчелите и ги изнесува пред децата. Децата поделени во неколку групи ја ротираат енциклопедијата и ги разгледуваат пчелите, како и нивните составни делови, продукти и живеалишта.

Пред децата се поставуваат повеќе дидактички слики од пчелки, а потоа се развива дискусија преку следните прашања:

- Која е основната функција на пчелите?
- Како пчелите ни помагаат нам?
- Дали се плашите од пчелите?
- Кога летаат пчелите?
- Како изгледаат пчелите?
- Што даваат пчелите?
- Како пијат вода?
- Што е опасно кога пчелите пијат вода?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од пет до осум деца) во центрите за учење (центар за игри со улоги, драматизација и куклени претстави, истражувачки и ликовно-креативен центар). Воспитувачот дава јасни насоки при поставувањето на задачите во центрите за учење, каде што децата ги имаат потребните материјали за реализирање на активностите. Во рамките на центарот за игри на улоги, драматизација и куклени претстави се наоѓаат децата од првата група. Воспитувачот почнува да ја драматизира приказната „Жедната пчелка“, преку која едно дете се назначува да биде пчелка, а друго цветче. Детето-пчела на својата рака поставува кукла-пчелка, а додека другото дете го држи цветот (кадифена играчка цвет) во рака. Воспитувачот насочува и поттикнува.

Со текот на приказната децата се активираат и се ставаат во улога на пчелки, така што на знак на куклата-пчелка децата летаат како пчели, мавтаат со рацете најсилно што можат, застануваат да одморат, па повторно на знак на „главната пчелка“ тие почнуваат да летаат, го бараат цветот, го „гушкаат“ цветот (детето-цвет). Воспитувачот насочува, а децата активно учествуваат во сите обиди да бидат пчели. Приказната се остава без завршеток, но се поставуваат прашања со кои децата ќе се насочат на свои сопствени завршетоци:

- Дали пчелките се изморени?
- Дали пчелките се гладни?
- Дали пчелките се жедни?
- Што треба ние, луѓето, да направиме за да им помогнеме на пчелките?
- Дали сакате да им помогнете на пчелките?

По дискусијата, децата се насочуваат во улога на „спасители на пчелите“ со тоа што на секое дете му се врзува по една лента со нацртан медицински црвен крст, кој ќе значи давање помош на пчелките.

Другата група деца продолжуваат со работа во истражувачкиот центар. Се делат во четири групи и секоја група добива по една голема стаклена тегла и во неа полни вода и со помош и насока од страна на воспитувачот се поставува чинија врз теглата, нежно се врти теглата и притоа во чинијата протекува малку водичка за да се наполни чинијата.

Децата се делат во парови. Секој пар по дадено упатство реди камчиња помеѓу чинијата и теглата за да се поттикне водата да тече.

Накратко се поставуваат прашања што го поттикнуваат мисловниот процес кај децата, а воедно се даваат можни решенија:

- За што ќе служи теглата полна со вода?
- Со каква цел редите камчиња помеѓу теглата и чинијата?
- Зошто водата треба да биде чиста?
- Како пчелките ќе пијат вода?

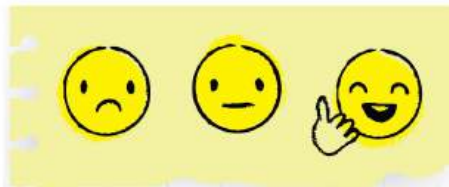
Децата од третата група во ликовниот/креативниот центар почнуваат со боене на апликациите на пчелки. Секое дете по свој избор на боички ја украсува пчелката, ја сече и ја лепи на теглата што претставува поилка за изморените пчелки.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца во групата се презентираат сите донесени заклучоци во работата во рамките на центрите. Се води разговор и се извлекуваат одредени заклучоци. Надвор од градинката во дворот се поставуваат теглите, по можност некаде блиску до земјата, така што пчелите ќе можат безбедно да се напијат вода. Децата, по насока на воспитувачот, ги набљудуваат пчелите како пијат вода преку безбедната поилка за вода што ја направиле тие. Заклучуваат дека ваквото помагање на пчелките е особено клучно за опстанок на целата пчелна колонија, а со тоа и на производството на мед за нас, луѓето, и другите живи суштества.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што ви беше најинтересно денеска?
- Што научивте?
- Како се чувствувавте додека им помагавте на пчелите?
- Како можете да им помогнете и на другите инсекти?
- Покажи како се чувствувааш денеска.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Снег во градинка

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Препознава предели на Земјината топка образувани од мраз или покриени со снег.
- Ги збогатува сопствените искуства преку практична работа.
- Ги развива своите сетилни перцепции и ги зајакнува дланките и прстите на рацете.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат преку насочено внимание кон глобусот поставен пред децата. Децата развиваат меѓусебна дискусија и ги согледуваат белите површини на планетата Земја. Се поттикнува меѓусебната дискусија, а воспитувачот, доколку е потребно, коригира и постојано го насочува разговорот.

На веќе подготвена, обликувана Земјина топка (мек картон што лесно се моделира, 2Д) децата, распределени во три групи, почнуваат со пополнување со бел ориз само на оние делови на Земјината топка што се бели. Секоја група има свој дел (на пример, Јужен Пол, Северен Пол, Алјаска и други делови).

Додека децата работат постојано споредуваат, го користат детскиот атлас и глобус и на тој начин внимателно ги одредуваат местата на планетата Земја што се покриени со снег и мраз.

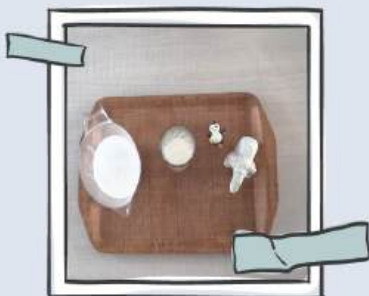
Пред да се премине на работа во центрите, на секое дете му се дава по една коцка мраз да држи во дланките. Се разговара за чувството на студ додека ги држат коцките мраз, а потоа сите коцки мраз се ставаат во еден подлабок сад и садот се остава до крајот на активностите за да се види што се случило, односно дека мразот се стопил.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Пред да се почне со работа во центрите, со децата се води разговор што ќе ги насочи кон истражувачките и експерименталните игри:

- Кои делови од Земјината топка се покриени со снег?
- Како изгледа снегот?
- Кога најчесто паѓа снег во нашата земја?
- Каде најмногу има снег? Зошто?
- Што можете да направите од снегот?

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца) во центрите за учење (истражувачки, математички центар и центар за манипулирање со материјали) и секоја група треба да изведе одредена активност со достапниот материјал

распределен во центрите за учење.

Во рамките на истражувачкиот центар првата група деца почнува со создавањето снег во занималната.

Најпрвин, воспитувачот пред децата меша сода бикарбона (три шолји) со регенератор (половина шолја), а потоа им дава насока на децата со рацете убаво да мешаат и да ги спојуваат двете состојки.

Децата самите согледуваат дека полека добиваат вештачки снег.

Преку сетилните перцепции (допир и вид) децата откриваат дека доколку снегот не ја добива соодветната густина (премногу е редок или, пак, густ), тие треба самостојно да додадат регенератор или сода бикарбона.

Втората група деца работи во математичкиот центар и преку математичка игра следува поделба на снегот во три групи.

Пред децата се поставени три тавчиња и по насока на воспитувачот децата претураат снег со црпење на снегот со помош на лажица. Децата бројат колку лажици претураат во првото тавче и потоа доставаат во сите исто. Воспитувачот постојано надгледува и насочува. Доколку не ви стигне доволно снег, дозволете им на децата да измешаат повеќе регенератор и сода бикарбона.

Третата група деца во центарот за манипулирање со различен материјал играат различни игри со снегот. Оформуваат различни фигури, како и живеалишта на најзастапените животни во студените предели: пингвини, поларни мечки, моржови и друго.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

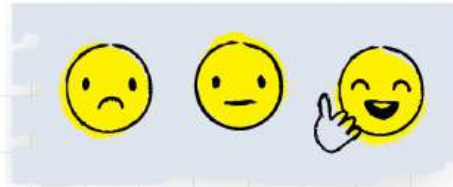
Пред сите деца во групата се презентираат различните завршени задачи во центрите.

Вниманието на децата се насочува во садот во кој беа оставени коцките мраз на почетокот од активностите: Што се случило со мразот? Зошто се стопил? Дали ќе се стопи нашиот снег? Каква температура е потребна за да не се стопи снегот/мразот?

Децата заклучуваат каде е најзастапен снегот на Земјината топка, како најлесно да го препознаваат, кои животни живеат во тие студени предели.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што научивте денеска?
- Што ви беше најинтересно?
- Покажи како се чувствуваше денеска:

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

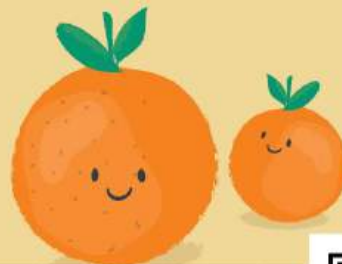
НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Експеримент за портокалот

(портокал, текстура на кората од портокал, воздух, плива, тоне)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Препознава различни својства на портокалот со помош на своите сетила.
- Врз основа на набљудување и истражување извлекува правилни заклучоци.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Со децата се води дискусија за портокалот:

- Како се вика бојата на портокалот?
- Каква форма има портокалот?
- Каква е на допир кората на портокалот? (воспитувачот на секое дете му овозможува да го допре портокалот)
- Каков е мирисот на портокалот? (се лупи портокалот)
- Каков е неговиот вкус?

Децата се редат во круг и почнуваат вежби за растегнување на релаксирачка музика. Воспитувачот им дава инструкции на децата да ги затворат очите и да се впустат во едно интересно патување - водена медитација.

Децата вдишуваат, издишуваат и замислуваат дека се наоѓаат во градина со портокали во која секој може да допре, да ги помириша и да си скине портокали. На знак 1, 2, 3, 4, децата ги отвораат очите и споделуваат како се чувствувале додека имале необично патување и што виделе во градината.

Воспитувачот почнува со читање на сликовницата „Портокали за секого“. Откако ќе им ја прочита сликовницата, преку прашања и одговори ќе ја обработат приказната. Воспитувачот ги прашува децата за впечатоците од приказната.

- Што правеа децата во приказната?
- Дали можеби некој запомни колку портокали имало детето?
- Како ги поделило детето портокалите со своите родители и другарите?

Откако ќе ја прераскажат приказната, воспитувачот им објаснува на децата дека ќе изведуваат експеримент со портокали во истражувачкиот центар.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, уметнички и семејно-драмски центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар. На масата се наоѓаат два портокали и еден поголем длабок просирен сад со вода или две тегли со вода. Пред почетокот на изведбата на експериментот, се води разговор со децата и се поставуваат прашања што ќе ги поттикнат децата на размислување, а со тоа ќе го фокусираат своето внимание.

Воспитувачот демонстрира пред децата и ја лупи кората на едниот портокал, а другиот не го лупи. Портокалите истовремено се ставаат во големиот длабок просирен сад со вода или во двете тегли со вода. Се набљудува што ќе се случи. Децата набљудуваат и констатираат дека излупениот портокал потонува, а неизлупениот не. Се води дискусија зошто се случува ова. Воспитувачот ги насочува децата да размислуваат што се случува со портокалите така што изведува уште еден експеримент со балон. Имено, надуван балон става во подлабок сад со вода и се следи дали ќе потоне. Децата констатираат дека, поради воздухот, балонот не може да потоне. Воспитувачот ги насочува децата да ја набљудуваат кората на портокалот. Секое дете има портокал и ја набљудува неговата кора со лупа или под микроскоп. Во уметничкиот центар децата од втората група ја цртаат кората од портокалот со цел да се зајакнат стекнатите знаења за она што го научиле од експериментот.

Децата од третата група во семејно-драмскиот центар се обидуваат со цедалка да исцедат сок од портокали. На крајот, воспитувачот има подготвено сок од цедени портокали и на сите деца во посебни чашки им дава да се напијат од сокот.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

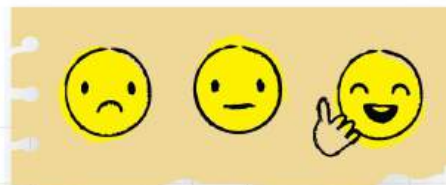
Откако ќе завршат со експериментот, воспитувачот ги прашува децата:

- Што се случува со портокалите кога ќе се стават во водата?
- Зошто излупениот портокал потонува, а неизлупениот не тоне?
- Што забележавте кога набљудувавте со лупа?

Водени од воспитувачот, децата заклучуваат дека воздухот е тој што не дозволува да потоне портокалот. Имено, кората од портокалот има мали меурчиња, т.е. воздушни џебови што не дозволуваат портокалот да потоне, за разлика од излупениот портокал, кој е без обвивка и потонува.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Дали активноста ви беше интересна?
- Што научивте?
- Како можете наученото да го примените во секојдневниот живот?
- Покажи како се чувствуваше денеска.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Боење на бели цветови

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Објаснува дека на растенијата им се потребни светлина и вода за да растат.
- Препознава и именува делови на растение од даден модел (вистинско или вештачко цвеќе, илустрација на растение и сл.).
- Донесува заклучок за конкретна ситуација.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Децата седнуваат во круг и се изведуваат вежби за дишење (мирисни го цветот, чувствувај ја миризбата и издиши). Воспитувачот ги воведува во темата со краток разговор за чувството во телото кога сме жедни:

- Како се чувствувате кога сте жедни?
- Каде во телото ја чувствувате жедта?
- Што пиеме кога сме жедни?
- Ако се напиеме сок од боровинки, дали ќе станеме виолетови?

Се води разговор и се поттикнува хуморот кај децата. Секое дете добива чаша со вода и цевка. Се води дискусија:

- Зошто пиеме вода?
- Зошто ни е потребна?
- Што ќе се случи ако не пиеме вода неколку дена?

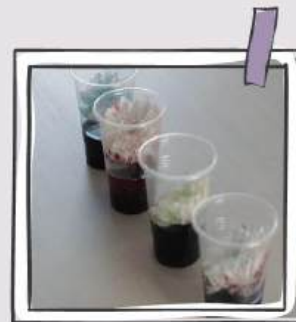
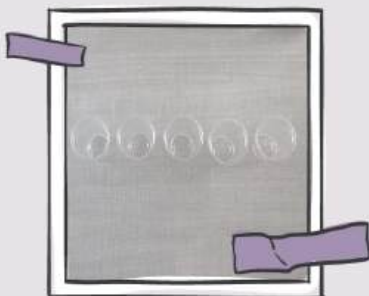
Децата се поттикнуваат да земат воздух со носот и со цевката да направат меурчиња. Вежбата ја повторуваат три до пет пати. Потоа, децата ја пијат водата со цевка. Се покажува цвеќе во саксија и продолжува дискусијата. И ова цвеќе пие вода.

- Зошто му е потребна вода?
- Како пие вода?
- Што ќе се случи ако не му дадеме вода?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, литературен и уметнички центар).

Првата група деца во истражувачкиот центар почнува со реализацијата на експериментот. За негова изведба потребни се три цвета со посветла боја (на пример, бели или розови), три прозирни пластични чаши (може и три епрувети

поставени на сталак), вода и прехранбени бои (на пример, црвена, сина и жолта).

Во секоја чаша, претходно наполнета до околу половина со вода, децата додаваат различна прехранбена боја, мешаат со лажичка и ставаат по еден цвет.

Што мислите, што ќе се случи?

Трите чаши се оставаат да стојат одредено време, а додека се чека да помине времето, децата со помош на микроскоп ја набљудуваат градбата на стеблото и се поттикнува меѓусебна дискусија на прашањата:

- Како се качува водата низ стеблото?
- Што има внатре што ја движи водата?
- Дали има некоја сила со која се вшмукува водата?

Во меѓувреме, секоја промена од експериментот децата ја илустрираат на лист од блок преку цртеж.

Во литературниот центар, децата од втората група разгледуваат во енциклопедија за делови на растението.

Се води дискусија на прашањата:

- Кои се деловите на растението?
- За што му служи секој од деловите?
- Каде поминува водата?
- Што ќе се случи ако се скрши стеблото?
- Како ќе постапите ако го крши некој?

Во ликовниот центар е вклучена третата група деца. Тие цртаат цвеќе, деловите на цвеќето, како цвеќето пие вода, како се радува, како се чувствува. Воспитувачот ја следи работата на децата по групите, поттикнува и насочува.

Во текот на работата во центрите, децата ротираат по групи.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ РЕФЛЕКСИЈА

Пред сите деца во групата се презентира сè она што се работело во текот на денот во центрите за учење. Се води дискусија и се донесува заклучок дека цветовите се обоени во соодветната боја што се наоѓа во чашата, преку поставување на прашањата:

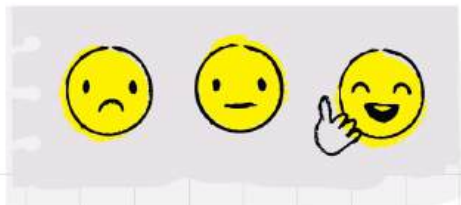
- Што забележувате?
- Што се случило со цветовите?
- Дали е променета бојата на цветовите?
- Како се обои цветот?
- Зошто цветот е обоен црвено/сино/жолто?
- Зошто се обои цветот?
- Како се движи обоената вода низ цветот?
- Кои се деловите на цветот?

Преку прашања децата доаѓаат до заклучок за процесот на движење на водата низ цветето/растението.

• РЕФЛЕКСИЈА

Со децата се разговара за впечатоците и заклучоците од изведените активности.

- Што знаевте, а што научивте?
- Која активност ви се допадна најмногу? Зошто?
- Како се чувствувате? Зошто?
- Што ќе направите кога ќе сте дома?
- Како ќе се грижите за растенијата?

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем /Биодиверзитет

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Како расте цвеќето

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Ги опишува основните предуслови за раст и развој на растенијата.
- Користи готови печати (шаблони) за печатење цвеќиња во различни форми и големини.
- Набројува неколку последици од ненаводнување на цвеќињата.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување (биди благодарен како цвет, застани како дрво). Децата се воведуваат во темата со разговор за сопствени искуства за одгледување на цвеќињата во дворот на градинката. Децата ги раскажуваат своите искуства и поттикнати од прашањата на воспитувачот опишуваат како се грижат.

- Што му треба на цвеќето за да живее?
- Како знаеме дека растението е жедно и гладно?
- Зошто ги сакаме цвеќињата?

За подобро фокусирање на следната активност со децата правиме вежби на истегнување и дишење: „Заспаниот цвет“ и „Поздрави го сонцето“.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи во центрите за учење (литературен, уметнички и истражувачки центар). Секоја група треба да изведе активност. Подготвените материјали се поставени, а воспитувачот дава јасни насоки за работа. Првата група деца во литературниот центар разгледува енциклопедија за растенијата. Се води дискусија за различни растенија (зеленчукови, цветни растенија).

Втората група деца во уметничкиот центар има задача да исече и да обои цветови според готови шаблони. Откако децата ќе ги исечат и ќе ги обојат цветовите, во цветот можат нацртаат свој симбол според кој ќе го препознаат цветот или, пак, воспитувачот може да го напише името на детето.

Третата група во истражувачкиот центар добива задача исечените и обоените цветови да ги превитка и да ги подготви за изведба на експериментот.

Воспитувачот пред себе има голем плиток сад со вода и поставува прашања:

- Дали овие цвеќиња се живи?

- Како ќе ги „оживееме“ нашите цвеќиња?

- Кој ќе ни помогне да го направиме тоа?

- Како можеме да ја искористиме водата во садот за да ги „оживееме“ цвеќињата?

На децата им се остава доволно време за размислување, одговарање и поставување прашања, пред да се изведе експериментот.

Потоа, децата ги ставаат превитканите цветови на површината на водата во садот и следат што ќе се случи.

Откако превитканите цветови ќе се отворат, се поставуваат прашања:

- Зошто се кренаа цветовите нагоре?

- Дали цветовите станаа „живи“?

- Кој го направи тоа?

Во делот за чување и негување цвеќиња децата засадуваат цвеќиња, ги полеваат и континуирано ќе го следат нивниот раст.

На крајот, децата излегуваат во дворот за да ги полеат цвеќињата што растат таму.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако ќе ги завршат активностите, децата презентираат сè што се работело во центрите. Се води заедничка дискусија преку прашањата:

- Што им треба на цвеќињата за да растат?

- Како ние ги „оживеевме“ нашите цвеќиња?

- Што забележавте кога „оживуваа“ цвеќињата?

- Има ли нешто што сакате утре пак да го направиме и зошто?

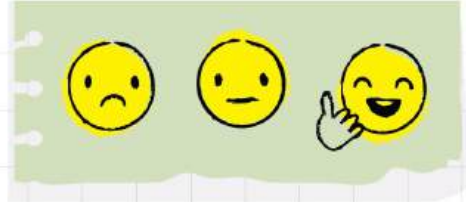
Како треба да се грижиме за вистинските цвеќиња што ги засадивте?

- Кој ќе го прави тоа од вас?

Децата со своите одговори заклучуваат дека растенијата, и оние што растат внатре и оние што растат надвор, имаат постојана потреба од вода за да се одржат во живот.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Што ви беше најинтересно?
- Што научивте?
- Како можете наученото да го примените во секојдневниот живот?

ВОЗРАСТ

од 5 до 6 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Виножито во чаша

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Вербално искажува што открило и што научило за виножитото како природен феномен.
- Самостојно употребува истражувачки материјали и го изведува експериментот.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Се повикуваат децата да се доближат до прозорецот низ кој продира светлина. Воспитувачот поставува голема чаша/тегла на место што овозможува безбеден пристап на децата до неа. Ја полни чашата со вода и ги поттикнува децата внимателно да набљудуваат додека се движат околу неа.

- Дали забележувате нешто во водата?
- Има ли светлина во чашата?
- Зошто светлината се менува кога ја набљудуваме додека сме клекнати или станати?
- Дали некој од вас забележа виножито во чашата?

Со децата се води дискусија за светлината и како таа се менува кога ја набљудуваме од различни позиции.

Децата внимателно набљудуваат, трагајќи по отсјајот на виножитото.

- Кои бои ги препознавате во чашата?
- Дали светлината има боја?
- Може ли да има повеќе бои?

Откако ќе се воведат во темата и ќе ги споделат размислувањата воспитувачот ги потсетува дека е време за смирување на телото и опуштање.

Сите деца седнуваат во круг, во правилна исправена положба на телото. Со помош на бројалка се одбира едно дете, кое ја демонстрира вежбата. Детето зема неколку воведни длабоки вдишувања и издишувања. Потоа, почнува да се растегнува во позиција на виножито (едниот лакот е потпрен на подот додека со другата рака се растегнува и обликува форма на виножито. Детето ја задржува истегнатата рака 30 секунди и се враќа во почетната позиција). Децата го следат детето-демонстратор и заедно ги изведуваат вежбите со растегнување на едната, па потоа и на другата рака. Воспитувачот ги охрабрува децата да се обидат и со други положби на телото да формираат виножито.

Децата се обидуваат со формирање мост, со цртање со нозете во воздухот, со изведување на полукружни движења на телото да одговорат на предизвикот.

Откако ќе завршат вежбите, воспитувачот поставува куси прашања:

- Како се чувствувате кога го замислувате виножитото?
- Како ја нарекуваме формата што ја обликувавте со телото?
- Каков е обликот на виножитото?

Се продолжува со разговорот за тоа колку бои гледаме на виножитото. Децата гледаат кратко видео како настанува виножитото и како изгледа во природата (додека трае видеото на децата им се поставуваат прашања во врска со она што го гледаат).

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, уметнички, литературен центар, центар за игри со песок и вода).

Првата група деца во истражувачкиот центар, на поголема тепсија редат седум чашки и во секоја ставаат по една боја од спектарот на бои на виножитото. Воспитувачот ги насочува да ги распоредат боите во соодветен редослед со цел да одговара на распоредот на боите на виножитото. Децата ставаат сода бикарбона во секоја чашка. Потоа, едно дете истовремено истура оцет во сите чашки. Воспитувачот ги поттикнува на дискусија, поставувајќи прашања:

- Што мислите, што ќе се случи кога ќе додадете оцет во чашките?
- Дали ги гледате сите бои на виножитото?
- Кои други бои ги препознавате?
- Колку бои се разлеани на тепсијата?
- Ајде да ги изброиме и да провериме дали се сите тие дел од боите на виножитото.

Втората група деца, во центарот за игри со песок и вода, во седум чашки истураат по една боја од спектарот бои што ги има виножитото. Потопуваат хартиени марамчиња/кујнски бришач, така што едниот крај е поставен во едната чашка, а другиот во другата чашка. Набљудуваат што ќе се случи. Воспитувачот ги поттикнува, поставувајќи прашања од отворен тип:

- Што мислите, зошто ги поставивме марамчињата на овој начин?
- Дали боите целосно ќе се променат кога ќе се допрат?
- Како обоената вода се искачува нагоре по хартијата? (кујнски бришач)
- Дали водата може да се движи?

Во уметничкиот (ликовен) центар децата ги изразуваат стекнатите впечатоци и знаења за виножитото, користејќи ликовни материјали по сопствен избор.

Во литературниот центар децата користат детска енциклопедија на природата и ги пронаоѓаат фотографиите на кои е претставено виножитото. Воспитувачот им го чита текстот под секоја фотографија и ги поттикнува да продолжат со своите дискусии.

Додека работат децата, воспитувачот ја насочува и ја води нивната работа. Воспитувачот овозможува ротација на децата во центрите за учење, за да можат сите деца искуствено да ги поттикнуат своите претстави, знаења и мисловни процеси.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ – ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите, се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

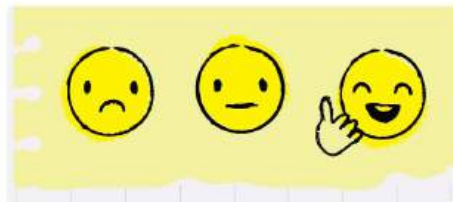
- Од колку бои е составено виножитото?
- Кога можеме да го видиме на небото?
- Што ставивме во чашката за да се подигне бојата во неа?
- Зошто се обојува хартијата во чашката?

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од изведените активности, ги поттикнува да водат меѓусебна дискусија и да разговараат за тоа како се чувствуваат додека истражуваат.

- Што научивте денеска?
- Која активност ви беше најинтересна?
- Како се чувствувавте?

На крајот, децата играат и пеат на песната „Виножито“ од „Златно славејче“ во 2006 година.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Хлорофилу, каде си?

(енергија, сонце, хлорофил)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Објаснува зошто на растенијата им е важна енергијата на сонцето.
- Користи истражувачки постапки и го демонстрира процесот на издвојување на зелената боја (хлорофилот) од листот.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за смирување на телото во дворот на градинката. Воспитувачот ги воведува во темата преку поставување прашања:

- Како се чувствувате кога сте во природа?
- Зошто луѓето сакаат да излегуваат надвор на сонце?
- Дали и на растенијата им е потребно сонце?
- Какви боја имаат листовите на дрвјата?
- А каква е нивната боја во есен?
- Што мислите, зошто лисјата ја менуваат својата боја?
- Зошто листовите на дрвјата се сушат и стануваат жолти кога нема сонце?
- Значи, што им дава сонцето на растенијата?

Децата собираат зелени листови паднати на тревата и влегуваат во занималната за да ги истражуваат.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, еколошки/природен и уметнички центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар. Децата ги истражуваат листовите и дискутираат за нивните сличности и разлики. Воспитувачот ги поттикнува со поставување прашања од типот:

- Дали сите листови се мазни?
- Какви им се краевите?
- Можете ли да ја забележите рапавата страна?
- Што има на неа?

Децата истражуваат со помош на лупа и го споделуваат тоа што го забележуваат на листот.

Се поставува прашање: - Дали забележувате мали топчиња на листот?

Тоа се вика хлорофил и им ја дава зелената боја на листовите.

Ајде да се обидеме да ја извлечеме зелената боја од листовите.

На хартиена подлога децата поставуваат листови и се преклопуваат со подебела салфетка.

Потоа, со помош на сукало ги притискаат листовите.

- Што забележувате?

- Што има на салфетката?

- Каква е неговата боја?

Децата продолжуваат со помош на лупа да ги истражуваат остатоците на салфетата.

Втората група деца во еколошкиот/природниот центар набљудува саксија со магдонос. Децата споделуваат сè што знаат за оваа билка. Потоа, воспитувачот ги поттикнува на размислување со уште едно „научно“ прашање:

- Што ќе се случи со бојата на листовите на магдоносот ако нема сонце?

Децата ги споделуваат своите претпоставки и продолжуваат со изведување на експериментот. Покриваат половина од растението со картонска кутија и го поставуваат на сонце. По три дена децата ќе ги набљудуваат настанатите промени и ќе ги забележуваат во своите истражувачки дневници.

Третата група деца во уметничкиот центар изработува природни пејзажи со помош на зелената боја (хлорофилот) од листовите. Ги поставуваат листовите на средината на листот, ја превиткуваат хартијата и тријат со металната лажичка за да добијат зелена боја. Индивидуално, децата го следат процесот како на површината излегува хлорофилот, односно белиот лист позеленува.

- Што забележувате?

- Што има на хартијата?

- Каква е неговата боја?

- За што го користат растенијата?

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

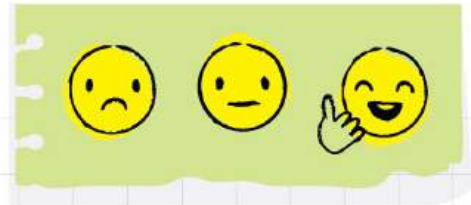
- Зошто дрвјата имаат зелена боја?
- Кој беше новиот збор што го научивме денеска?
- Како го пронајдовме хлорофилот во листовите?
- Зошто е тој толку многу важен за растенијата?
- Што мислите, што ќе се случи со магдоносот по три дена? Зошто?
- Кој од вас нетрпеливо чека да открие?

Децата даваат одговори на прашањата и излегуваат во дворот за да се натпреваруваат кој може да пренесе или да прескокне најмногу лисја.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од реализираните активности во центрите за рано учење, ги поттикнува да водат меѓусебна дискусија и да разговараат за тоа како се чувствуваат додека истражуваат.

Во текот на три дена воспитувачот планира содржини поврзани со темата за да се збогатат детските претстави и знаења за сонцето и растенијата со цел поактивно да учествуваат во изведувањето заклучоци од експериментот.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Каде е скриен воздухот?

(воздух, својства на воздухот)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Набројува неколку основни својства на воздухот.
- Може да се служи со разни безбедни материјали и предмети од опкружувањето (земја, пластелин, глина, вода и сл.).

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување и длабоко дишење. Седнати во круг, со исправени грччиња и скрстени нозе, децата прават вежби за смирување на телото. Секое од нив во рацете држи по еден балон. Длабоко вдишуваат воздух и постепено го издишуваат во балонот. Вежбата се повторува неколкупати, сè додека не се надуваат балоните. Воспитувачот ги прашува децата, користејќи отворен тип прашања:

- Што мислите, зошто се надувава балонот?
- Дали можеме да го видиме воздухот што е внатре во него?
- Дали можеме да го почувствуваме? Како? (постепено ги издишуваат балоните свртени кон лицето за да го почувствуваат воздухот)
- Дали го гледаме воздухот во природата?
- Како можеме да го почувствуваме?
- Дали ветерот секогаш дува исто?
- Дали ветерот може да биде топол или студен?
- Како се вика ветерот што ви ги „смрзнува“ носињата во зима?

Со децата се води дискусија и се мотивираат да погледнат видеопрезентација за својствата на воздухот.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, уметнички центар и центар за игри со песок и вода). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар, каде што воспитувачот има подготвено два сада со вода.

Во едниот сад има умерено топла вода (од чешма, не жешка), а во другиот сад ладна вода со коцки мраз.

Воспитувачот им помага на децата да наместат балон на врвот од пластично шише, на отворот, а потоа го насочува нивното внимание кон шишето.

Најпрвин, шишето го ставаат во садот со ладна вода и мраз. Воспитувачот ги прашува децата дали забележуваат некаква промена.

- Што ќе се случи доколку го ставиме шишето во садот со топла вода?
- Дали нешто ќе се промени кога ќе го поставиме шишето во студената вода?

Децата ја спроведуваат постапката и ги согледуваат промените. Воспитувачот користи прашања за да ги поттикне децата на размислување и заклучување:

- Како се надува балонот во шишето?
- Од каде се најде пареата во шишето?
- Дали балонот се надува од топлиот или од студениот воздух?
- Дали воздухот може да се загрева?

Првата група деца во истражувачкиот центар ја повторува постапката неколкупати и ги пренесуваат впечатоците од реализираниот експеримент на хартија.

Втората група деца работи во центарот за игри со песок и вода. Децата добиваат пластични чаши и материјали за истражување: пластелин, глина, земја, сунѓер. Воспитувачот ги прашува:

- Има ли воздух околу нас?
- Можеме ли да го видиме?
- Дали има воздух во топчето пластелин?
- А во земјата, глината, сунѓерот?
- Како можеме да провериме?

Откако децата ќе ги дадат своите одговори, добиваат задача да ги наполнат чашите со вода и во првата да го стават пластелинот, во втората глината, во третата да ја потопат земјата, а во четвртата сунѓерот.

- Дали забележувате меурчиња да се појавуваат во водата?
- Што се смени?

- Од каде излегоа воздушните меурчиња во чашата со земја?
- Во кои други чаши има меурчиња?
- Значи, дали во земјата има воздух?
- Дали на растенијата им е потребен воздухот од земјата за да растат? (Воспитувачот им демонстрира на децата како внимателно ја растресува земјата од саксијата пред да го полее растението со вода.

Третата група деца работи во уметничкиот центар со задача да го претстави воздухот преку слика. Воспитувачот претходно подготвува пена за бричење и акрилни бои што децата би можеле да ги искористат за креирање слика. Воспитувачот им демонстрира на кој начин можат да ги употребат материјалите за да добијат „воздушни“ бои. Децата работат, воспитувачот ја насочува и ја води нивната работа, овозможува ротација на децата во центрите за учење, за да можат сите деца искусствено да ги поттикнат своите претстави, знаења и мисловни процеси.

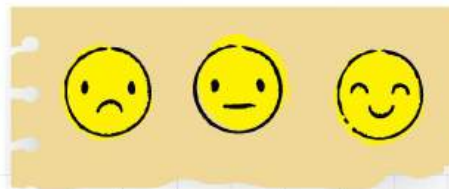
• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите, воспитувачот поставува прашања:

- За што учевме денеска?
- Дали воздухот можеме да го видиме?
- Како можеме да го почувствуваме?
- Кога имаме студен, а кога топол воздух?
- Како да им помогнеме на растенијата кога имаат потреба од повеќе воздух?

• РЕФЛЕКСИЈА

Децата одбираат соодветно смајли и ја изразуваат својата емоција за реализираните активности на „Семафорот на емоции“.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Магични слики на природата
(луѓе, растенија и животни)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години
ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Ја препознава поврзаноста на човекот со природата, растенијата, животните и нивната меѓусебна зависност.
- Објаснува зошто Земјата е заеднички дом на сите живи суштества.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување. Децата се воведуваат во темата со слушање на релаксирачки звуци од природата. Воспитувачот ги води децата преку приказна во живиот свет на природата, користејќи ја техниката „водена фантазија“ и ги поттикнува со телото да формираат положби на дрво, мачка, куче, птица, цвеќе и др. Се завршува со длабоко дишење и фокусирање на умот за следната активност. Воспитувачот поттикнува дискусија за следните прашања:

- Кои животни ги спомнавме во приказната?
- Дали можеме да ги наброиме сите животни кои живеат на Земјата?
- А, колку растенија познавате?
- Дали сите тие живеат на планетата Земја?
- Дали и ние, луѓето, сме жители на Земјата?
- По што се разликуваат нашите живеалишта од оние на растенијата и животните?
- Дали во близина на вашиот дом има некои скриени живеалишта на инсекти, растенија или животни?
- Како изгледаат растенијата и животните кои живеат во близина на вашиот дом?
- Зошто тие се важни за нас?
- Што е тоа што нам ни е најпотребно за да преживееме?
- Значи, зошто треба да се грижиме за растенијата и животните?
- Зошто за сите живи суштества Земјата е толку многу важна?

Воспитувачот користи сликички како дидактички материјал што потоа ќе се искористи за изработка на постер во ликовниот центар.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, уметнички и литературен центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар, каде што добиваат задача да ги нацртаат жителите на планетата Земја на претходно подготвена подлога. Почнуваат со преклопување лист од кујнски бришач за раце или тоалетна хартија на половина. На горната половина од листот го користат црниот или синиот маркер, за да нацртаат голема слика на јаготка или желка и некои други основни слики на растенија и животни. Потоа, ја отвораат кујнската хартија и забележуваат дека нивната слика се појавила и е видлива затоа што се копирала и на другата страна. Ова е делот што го обојуваат со фломастери и шари какви што сакаат.

Во следната фаза внимателно се потопува превитканата хартија во сад со вода. Исто како магија, децата ќе забележат како контурите на нивната слика се полнат со прекрасни бои.

Втората група деца во уметничкиот (ликовен) центар ги употребуваат апликациите на животни, растенија и луѓе од воведниот разговор со воспитувачот и изработуваат постер со наслов: „Жители на планетата Земја“.

Третата група деца во литературниот центар разгледуваат детска енциклопедија на природата и се запознаваат со различни видови растенија и животни. Воспитувачот им го чита текстот под фотографијата што им остава најголем впечаток.

Додека работат децата, воспитувачот ја насочува и ја води нивната работа, овозможува ротација на децата во центрите за учење, за да можат сите деца искусствено да ги поттикнат своите претстави, знаења и мисловни процеси.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите за учење, воспитувачот ги прашува:

- Кој живее на планетата Земја?
- Како човекот ги користи животните и растенијата?
- Дали би постоела природата без нив?
- Како треба да се однесуваме кон сите живи суштества?
- Зошто е тоа толку важно?

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот ги прашува децата во кој центар најмногу уживале во работата.

- Што најмногу ве развесели денеска?
- Што не ви се допадна и не би сакале повторно да го видите или слушнете?
- Што би сакале да правиме или да учиме следно? Зошто?

На крајот, децата во форма на смајли ги регистрираат своите емоции за реализираните содржини на „семафорот на емоции“.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Дождот од облаците

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Го прикажува паѓањето на дождот од облаци преку изведување експерименти.
- Препознава и набројува фактори и услови за опстанување и развој на живиот свет.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат во рамките на дворот на градинката. Децата се воведуваат во темата седнати на тревата во дворот или, пак, во рамките на занималната блиску до прозорците, а воспитувачот им дава задача на децата да го набљудуваат небото со облаците. Набљудувајќи ги облаците и небото воспитувачот поттикнува дискусија преку прашања:

- Како ви изгледаат облаците?
- Каде се наоѓаат облаците?
- Каква форма имаат тие?
- Дали тие се движат?
- Каква боја имаат?
- Што мислите, со што се полни тие?
- Што паѓа од облаците?
- Како настанува дождот?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Воспитувачот ги дели децата во мали групи (од пет до осум деца) во рамките на центрите за учење (ликовен, истражувачки и уметнички/музички). Секоја група треба да изведе одредена активност по одредени јасни насоки од страна на воспитувачот. Пред децата се поставени сите потребни материјали за извршување на задачите.

Првата група деца работи во рамките на ликовниот центар, каде што на прозорците од просторијата за учење на веќе залепени зип-кеси (кеси со патент) со кратко и јасно нацртан цртеж за кружниот процес на водата воспитувачот капнува малку вода со растворена сина боја и децата преку сензорната игра и активното манипулирање со дланките

и прстите (внимавајте да не притискаат премногу) го согледуваат кружењето на водата.

Втората група деца преминува на работа во истражувачкиот центар, каде што воспитувачот ги дели децата во парови и секој пар добива по една просирна тегличка или чаша наполнета со вода до половина. Воспитувачот, со помош на пена за бричење, поставува тенок слој пена над водата. Потоа, секое дете од парот со помош на капалка зема вода (од друг сад) во која е растворена сина прехранбена боја и капнува низ пената за бричење, односно низ облаците.

Исто така, децата капнуваат со капалка и масло за готвење за да се види капката (погуста, потешка) како успешно се пробива низ белиот слој пена, односно низ облаците. Децата го чекаат да падне „дождот“ надолу во водата.

Воспитувачот внимателно го насочува набљудувањето на децата кон процесот на излегување на капката низ белиот облак и поттикнува дискусија низ неколку прашања:

- Што мислите, што е белиот слој, што претставува? (пената за бричење)
- Што ќе се случи со сините капки?
- Што претставуваат сините капки?
- Каде одат капките од капалката?
- Зошто капките паѓаат надолу?

Третата група деца во центарот за уметност, т.е. музичкиот центар, слушаат тивка релаксирачка музика и притоа изведуваат звук/ритам со помош на дланките на слаб и силен дожд.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

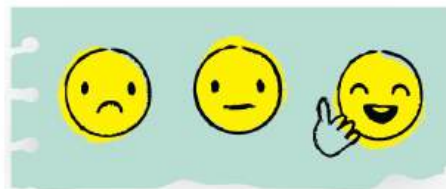
Пред сите деца во групата се презентира сè тоа што се работело во центрите за учење. Се води дискусија за завршни согледувања и носењето заклучоци за кружното движење на водата во природата, односно заклучуваат дека сонцето преку целиот ден ја загрева водата од реките, езерата, барите и водата. Таа почнува да испарува и оди високо горе, каде што потоа се формираат облаците, а потоа дожд. Дождот повторно паѓа и во езерата и во реките и во барите, а доколку падне на почвата се образува подземна вода. Дождот е од исклучителна важност за сите живи суштества на планетата Земја.

• РЕФЛЕКСИЈА

Разговарајте со децата преку прашањата:

- Што правевме денеска?
- Како се чувствувавте додека го формиравте дождот?
- Што најмногу ви се допадна од спроведените активности?
- Што ви беше најинтересно?
- Што научивте?
- Со што следно сакате да експериментирате?

Покажи како се чувствувавте во текот на денешниот ден:

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Што се крие во мразот?

(мраз, течност, пареа, агрегатна состојба)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Предвидува што ќе се случи со водата при промена на температурата, т.е. при ладење или загревање.
- Разбира што ќе се случи со мразот при загревање.
- Ја препознава водата во природата во различни агрегатни состојби.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување. Воспитувачот ги воведува во темата со слушање звуци на бранови и делфини. Децата се седнати на подот со исправени грччиња и го смируваат своето тело со вежби за длабоко дишење. Продолжуваат да се растегнуваат и да изведуваат положби на телото во форма на делфин, рак, октопод, морска ѕвезда и сл. Откако ќе завршат со вежбањето, воспитувачот ги прашува за местото што си го замислуваа додека ги изведуваа вежбите. Дискусијата се развива со поставување прашања:

- Зошто сакате да одите на плажа?
- Што најчесто носиме со себе кога одиме на плажа?
- Дали можеме да го ставиме сладоледот во ранец и да го носиме со нас?
- Што ќе се случи со него?
- Како да ја заштитиме храната од топлото сонце?

Воспитувачот вади сладолед од ладилникот и го поставува на загреана подлога за децата да можат да ги набљудуваат промените. Додека го набљудуваат топењето на сладоледот, дискутираат за тоа што се случува:

- Каква беше состојбата на сладоледот кога го извадивме од ладилникот?
- Што се случи со него кога го загреавме?
- Дали неговата форма остана иста?
- Ви се случило ли да ви падне сладоледот од корнетот или од стапчето?
- Дали ви се растопи и стапчето на сладоледот?
- Зошто остана цело?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, уметнички и литературен центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар. Воспитувачот ги воведува децата во експериментот, демонстрирајќи го она што претходно го има подготвено за нив: мала играчка со форма на диносаурус низ отворот ја внесува во балон и го полни со вода. Цврсто му врзува ластиче и го остава да се замрзне во фрижидер. Ги прашува децата што ќе се случи со водата во балонот и зошто. Потоа, ги вади веќе претходно замрзнатите балони и ги поставува на масата во истражувачкиот центар. Поттикнува дискусија за следните прашања:

- Што мислите, што има во балоните?
- На што ви личат?
- Што се случило со водата во балонот?
- Дали е во течна состојба?
- Што има во мразот?
- Можете ли да го видите и да го извадите?
- Зошто не се вади?
- Значи, во каква состојба е водата откако ја замрзнавме?
- Каде на нашата планета Земја има мраз?

Додека децата дискутираат, го набљудуваат постепеното топење на мразот. Воспитувачот ги поттикнува да наоѓаат решенија како полесно да ги ослободат заробените диносауруси. Децата со помош на капалки/шприцеви и умерено топла вода го забрзуваат процесот. Додека децата работат, воспитувачот ги поддржува во реализација на активностите во уметничкиот и во литературниот центар.

Потоа, воспитувачот загрева сад со вода и со внимание ги повикува децата да ја набљудуваат топлата пареа што излегува. Им го покажува и капакот на кој веќе се појавиле капки вода. Поттикнува дискусија за следните прашања:

- Што мислите, во каква состојба се овие капки сега?
- Каде во природата ги гледаме капките вода?
- Зошто понекогаш паѓаат од небото во форма на снегулки?
- Што се случува со водата кога е многу ладно?
- Значи, што ќе се случи со водата ако ја вратиме во ладилникот?

Втората група деца работат во уметничкиот центар и добиваат задача да ја претстават водата во природата, т.е. со помош на сликички и преку цртеж треба да ја прикажат водата во природата во трите различни агрегатни состојби (цртаат снегулки, капки вода, пареа, облачиња, дожд, река, мраз и сл.).

Третата група деца ја разгледуваат енциклопедијата за водата и самостојно ги пронаоѓаат фотографиите на кои има прикажано мраз, вода, водна пареа во природата.

Воспитувачот ја следи работата на децата, ги насочува и им помага, доколку е потребно.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

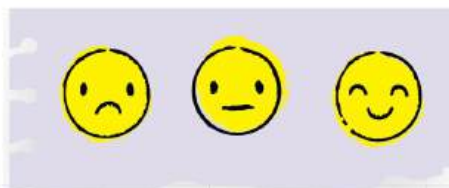
Пред сите деца во групата се презентира сè она што во текот на денот се работело во центрите за учење. Воспитувачот ги поттикнува децата да ги изразуваат своите размислувања и впечатоци за тоа што го споделуваат нивните врсници.

Потоа, преку прашања, децата уште еднаш ги утврдуваат стекнатите претстави и знаења:

- Дали водата секогаш е во течна состојба?
- Што се случува со неа кога ќе замрзне?
- Во каква состојба преминува тогаш?
- Ако по замрзнувањето ја загрееме, што ќе се случи?
- Како можеме да ја вратиме во првобитната состојба?

• РЕФЛЕКСИЈА

Децата на семафорот на емоции ги искажуваат своите импресии од реализираните активности. Воспитувачот ги прашува за сè што им се допаднало или не им се допаднало во текот на денот и како може наученото да го применат во секојдневниот живот. Воедно, ги прашува и што следно би сакале да учат или да изработуваат.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Екосистем - Климатски промени

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Поларна мечка

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Набројува неколку основни фактори и услови за живот на Арктикот.
- Ги опишува поларните мечки и потребните услови за нивно опстојување.
- Предлага неколку начини како да се спаси животот на поларните мечки и на другите животни кои живеат на Арктикот.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со гледање видеопрезентација за животот на едно специјално место - Арктикот. Воспитувачот ги поттикнува децата на дискусија, поставувајќи им прашања:

- Како изгледа ова место?
- Кој живее таму?
- Какво е времето на Арктикот?

Со децата се води дискусија и им се помага да разберат какви се условите за живот на Арктикот. Им се покажуваат фотографии од поларни мечки. Ги набљудуваат и дискутираат за тоа што го забележуваат. Се дискутира за условите за опстанок на поларните мечки и се поставуваат отворени прашања:

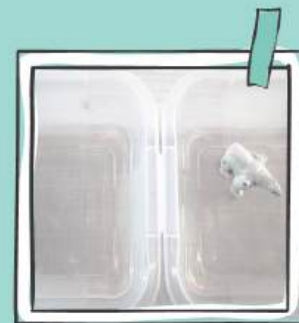
- Што им е потребно на поларните мечки за да живеат?
- Дали забележавте како се движат на мразот?
- Со што се хранат и како ја пронаоѓаат храната?

Децата се фокусираат да ги набљудуваат фотографиите во занималната и се поттикнуваат на меѓусебна дискусија. Доколку е потребно, можат уште еднаш да го погледнат видео за животот на Арктикот. Откако ќе дадат одговори, почнуваат активностите во истражувачкиот центар.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, литературен и уметнички). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група на деца работи во истражувачкиот центар. Во пластичен сад се ставаат големи парчиња мраз. Дел од мразот се крши за да се симулира кршење на покривките на мраз. Децата преку разговор ги откриваат причините за кршење на мразот. Потоа, врз мразот децата поставуваат играчки во форма на поларни мечки.

Се симулира топењето на поларниот мраз, се вадат неколку парчиња мраз и се додава малку вода. Наизменично, може да се зголемува температурата со дување на топол воздух од фен на мразот или со вклучување ламба со фокус на светлината на мразот. Воспитувачот поттикнува дискусија за следните прашања:

- Што се случува со мразот?
- Зошто се намалува?
- Дали поларните мечки имаат доволно простор за живот?
- Ако се стопи мразот, дали поларните мечки ќе имаат доволно храна?
- Како можеме да им помогнеме на поларните мечки?

Децата се насочуваат кон разбирање на концептот „глобално затоплување“.

Првата група деца, во истражувачкиот центар, го набљудува топењето на мразот и ги пренесува впечатоците од реализираниот експеримент на хартија.

Втората група деца работи во литературниот центар, каде што добива задача да истражува за поларните мечки и условите за живот на Арктикот. Потоа, треба да предложат неколку начини како да се спаси животот на поларните мечки и на другите животни кои живеат на Арктикот.

Во уметничкиот центар, на парче стиропор, децата изработуваат поларен свет (користат комбинирани техники) и испишуваат порака со помош на воспитувачот за заштита на поларните мечки од глобалното затоплување.

Додека работат децата, воспитувачот ја насочува и ја води нивната работа, овозможува ротација на децата во центрите за учење за да можат сите деца искуствено да ги поттикнат своите претстави, знаења и мисловни процеси.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

- Зошто мразот е толку важен за поларните мечки?
- Што им е потребно на поларните мечки за да преживеат?

- Што јадат поларните мечки?
- Зошто сè повеќе се топи мразот?
- Како можеме да им помогнеме на поларните мечки?

Децата даваат одговори на прашањата и го објаснуваат влијанието на глобалното затоплување врз опстанокот на поларните мечки.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од реализираните активности во центрите за рано учење, ги поттикнува да водат меѓусебна дискусија и да разговараат за тоа како се чувствуваат додека истражуваат.

- Што правевме денеска?
- Која активност ви беше најинтересна?
- Како се чувствувавте?

На крајот, се поставува макетата на изработениот поларен свет на видливо место за да можат колку што е можно повеќе деца и возрасни да ја прочитаат еко-пораката за заштита на поларните мечки.

БИОДИВЕРЗИТЕТ

ВОЗРАСТ

од 4 до 5 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Биодиверзитет

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Хотел за бубачки

ВОСПИТНА ГРУПА: Возрасна група на деца од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Набројува неколку начини на грижлив однос кон бубачките и нивните живеалишта.
- Умее да изработи живеалиште за бубачките од природни материјали.
- Се грижи за природата и за живиот свет во неа.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат преку читање енциклопедија за инсектите, одредени факти, а потоа се води разговор што ќе ги поттикне децата на меѓусебна дискусија:

- Какви инсекти познавате?
- Што знаете за одредени инсекти (начин на хранење, изглед, корист)?
- Кои ви се најомилени инсекти, а кои инсекти не ги сакате?
- Кои инсекти најмногу ги има во нашата околина?
- Кои инсекти се извор на храна за другите инсекти?
- Каде живеат одредени инсекти?
- Дали треба да се уништуваат и да се убиваат инсектите?

Се излегува во дворот на градинката или во блиската околина и се почнува со собирање материјали од природата: шишарки, листови, гранчиња, трева и друго. Децата нека собираат и нека ги складираат во кутија/кеса.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца) во центрите за учење во кои се изведуваат одредени активности со расположлив потребен материјал за работа (ликовен, истражувачки и уметнички центар). Воспитувачот постојано ја насочува работата во центрите.

Првата група деца преминува на работа во ликовниот/креативниот центар. Децата се делат во парови (во зависност од бројот на деца во групата) и секој пар добива по едно пластично шише, пресечено од горната и од долната страна. Децата ги споредуваат отворите дали се еднакви.

Се продолжува со прашања од отворен тип за да се поттикнат децата на повисоки мисловни процеси:

- Како изгледаат живеалиштата на инсектите и некои други животни?
- Дали ние, луѓето можеме, да придонесеме инсектите да имаат подобар живот?

- Како да им помогнеме?
- За што можат да ни послужат овие шишиња?
- Каде ќе ги искористите сите собрани дрвца, листови, трева од блиската околина?

Воспитувачот назначува едно дете да ги подели природните материјали од трева, гранчиња, шишарки и сл. во групата деца која почнува да работи во истражувачкиот центар. Децата поставуваат гранчиња, трева, шишарки и др. во исечените шишиња. Доколку е потребно, децата со помош на ножици и по насоките од страна на воспитувачот ги сечат или, пак, ги кршат дрвцата, за да ги постават полесно (убаво заглавете ги во просторот од исеченото шише што веќе личи на хотел за бубачки).

Третата група деца преминува во уметничкиот центар, каде што секое дете индивидуално изработува различни бубачки/инсекти од пластелин или тесто во боја што се стврднува.

Децата ги прикачуваат своите „бубачки“ на живеалиштата (хотелите).

На веќе украсените и подготвени живеалишта им се протнува коноп/врвка по должина и децата излегуваат во дворот на градинката и ги поставуваат, ги закачуваат на некое дрво. За да ги гледаат бубачките подетално, воспитувачот дели лупи и секое дете опишува што гледа преку лупата. Децата меѓусебно разговараат, споредуваат и заклучуваат.

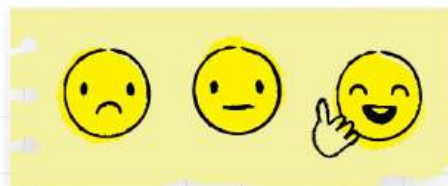
• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред децата во групата се презентира сè она што во текот на денот се работело во центрите, а преку дискусија ги потврдуваат своите размислувања и практичните искуства во процесот на креирање на живеалиштата за бубачките. Децата заклучуваат како можат да им помогнат на бубачките и како изгледаат тие, во каков простор живеат и како се хранат.

На крајот се излегува со децата во дворот на градинката и се набљудува какви видови инсекти, т.е. бубачки веќе се угостиле во „хотелите“ за бубачки.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Дали активноста ви беше интересна?
- Што научивте?
- Покажи како се чувствуваше денеска:

НАСЛОВ НА ТЕМА: Биодиверзитет

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Хранилка за птици

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Открива нови начини за грижа и помош на птиците.
- Развива мануелни вештини при изработката на хранилката за птици.
- Гради позитивен и грижлив однос кон природата и живиот свет во неа.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат во рамките на салата за вежбање. Децата легнуваат на грб и се опуштаат со слушање звуци од птици и уживаат во нив, а по одредено време се обидуваат да погодат за каков вид птица станува збор во зависност од звукот што го слушаат. Воспитувачот поставува неколку прашања:

- Што мислите, каква е птицата што го испушта овој звук? (децата насочено слушаат)
- Што мислите, дали е оваа поголема птица? (пуштате звук што е подлабок и посилен)
- Која ви е омилена птица?
- Дали имате домашно милениче?
- Со што се хранат птиците?
- Каде живеат птиците?
- Како можеме ние, луѓето, да им помогнеме на птиците кои живеат во нашиот град?

Се преминува на работа во центрите во кои децата ќе експериментираат и ќе откриваат.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од пет до осум деца) во центрите за учење (истражувачки, конструктивен и ликовен центар). Секоја група учествува во активности и користи однапред подготвен материјал од страна на воспитувачот, распределен во центрите за учење.

Првата група деца почнува со работа во истражувачкиот центар. Секое дете во групата добива цилиндричен картонски внатрешен дел од искористена ролна тоалетна хартија. Се поставува путер од кикиритки или џем, а децата почнуваат со помош на прстите или со четки да ги мачкаат цилиндрите.

Убаво ги мачкаат, а потоа почнуваат со обложување на цилиндрите со семе за птици. Секое дете го обложува цилиндарот со семе, целиот убаво да се опфати. Воспитувачот дава насока и децата протнуваат коноп/јаже низ цилиндарот, а потоа врзуваат јазол.

Со децата се оди во дворот на градинката и веќе готовите хранилки за птици се поставуваат на гранките од дрвјата во дворот.

Се набљудува какви птици доаѓаат да се хранат. Обидете се да ги фотографирате.

Втората група работи во рамките на конструктивниот центар, каде што децата почнуваат со изработка на кукарка - засолниште за птици, додека, пак, третата група деца во ликовниот центар изработуваат мозаик од камчиња со лик на птица.

Сите изработки од трите центри се поставуваат во центарот за изложување. Децата самите ги прикачуваат, а воспитувачот дава насоки и им помага, доколку е потребно.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Се води дискусија преку која децата се насочуваат кон сублимирање на стекнатите искуства од групните активности и работата распределена во центрите.

Децата ги искажуваат своите позитивни емоции од давањето помош и грижа за птиците.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што научивте денеска?
- Како ви се допаѓаше звукот на птиците?
- Како се чувствувавте додека се грижевте и ги набљудувавте птиците?
- Што најмногу ви се допадна и што ќе им пренесете на вашите родители?

ВОЗРАСТ

од 5 до 6 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Биодиверзитет

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Пингвините се секогаш суви

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Активно поставува прашања и вербално искажува што открило и научило додека насочено набљудува и експериментира.
- Заклучува зошто пингвините се секогаш суви.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со подвижна игра, односно децата се воведуваат во темата преку подвижната игра „Јас сум пингвин“. Воспитувачот ги реди децата во парови и преку подвижна игра децата се обидуваат да изведат движења на пингвин, односно со споеени нозе и раце децата се ставаат во улога на пингвин.

На крајот од играта, некои парови, кои биле најуспешни во имитирањето на движењето на пингвините, се обидуваат да се движат со балонот помеѓу нозете со цел играта да стане позабавна и помотивирачка.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Воспитувачот ги дели децата во помали групи (од пет до осум деца) во центрите за учење (истражувачки, ликовен центар и центар за изложување). Воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата со поставените материјали за работа.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар. Воспитувачот му дели на секое дете по една коцка мраз, а децата меѓусебно набљудуваат кој најдолго ќе издржи да го задржи мразот на кожата од дланките.

Воспитувачот ги поттикнува на дискусија.

- Како се чувствувавте?

- Што чувствувате на кожата од дланките?

- Како ли успеаваат да издржат толку студ пингвините, а ние не? Зошто?

Втората група деца работат во ликовниот центар и секое дете индивидуално бои апликација со нацртан пингвин со мрсни/восочни боички. Воспитувачот дава насока додека се бои убаво да се притиска и да се обојат и белите делови од пингвинот со бела мрсна боичка. Потоа, воспитувачот ги повикува децата едно по друго да застанат на обележаното место (приближно еден метар од прикачениот лист). Децата прават еден чекор и со помош на прскалка ги напрскуваат листовите со пингвини и го согледуваат одбивањето на капките вода од пингвините.

Децата земаат лупи и подобро ги забележуваат капките што се одбиваат од пингвинот.

Третата група деца во центарот на изложување на детските творби на врвка/коноп со помош на штипки ги прикачуваат изработките и ги согледуваат промените на листовите со апликација на пингвин.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца во групата се презентира сè она што во текот на денот се работело во центрите. Преку разговор се носат повеќе заклучоци, односно дека пингвините имаат многу пердуви што се густо набиени и кои заедно го покриваат целото нивно тело. Пингвините имаат жлезди што произведуваат масло (сало) што ги прави нивните пердуви восочни. Високот на пердувите ја одбива ладната вода и помага да останат суви.

Децата самостојно заклучуваат дека се создаваат погусте капки што ја одбиваат студената вода од пердувите на пингвините поради маслото што ги прави нивните пердуви восочни - во овој експеримент тоа се восочните/мрсните боички со кои беше обоен пингвинот.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Како се чувствувавте додека ги изведувавте активностите?
- Што ви беше најинтересно?
- Што научивте?
- Како можете наученото да го примените во секојдневниот живот?
- Покажи како се чувствувавте денеска.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Биодиверзитет

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Сладок целер (растенија, корен, стебло, лист, расте, се развива, се храни, прима вода, дише)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Препознава/именува делови на растението.
- Именува неколку вида растенија и ја кажува ползата што ја има човекот од нив.
- Набројува неколку карактеристики на растенијата (расте, се развива, се храни, прима вода, дише).
- Набројува по некоја придобивка од растенијата, но и опасности од одредени растенија.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Воспитувачот почнува разговор со децата за зеленчуковите растенија.

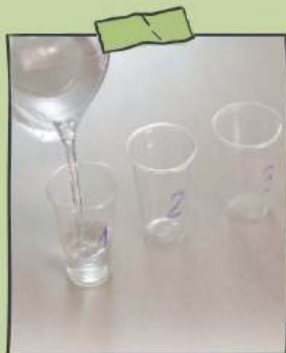
- Што е тоа зеленчук?
- Кои видови зеленчук ги знаете?
- Набројте ги деловите на зеленчуковите растенија.
- Дали е зеленчукот здрава храна?

Се води дискусија за придобивките и значењето на конзумирањето на зеленчукови растенија за растот и развојот на децата и за возрасните луѓе. Преку слика се воведуваат во изгледот на растението целер. Потоа, воспитувачот покажува примерок од целер од кој децата ги забележуваат и ги согледуваат неговите карактеристики. Секое дете може да го види одблизу, да го допре и да коментира за неговиот изглед. Воспитувачот го подготвува целерот за вкусување. Го лупи, добро го мие и го сечка во сад, притоа објаснувајќи дека секое растение, за да се одржи во живот, мора да ги прими хранливите состојки од почвата во која расте. Поставува прашања со цел да ги поттикне сетилата кај децата:

- Каква боја има целерот?
- Се чувствува ли мирисот на целерот во просторијата?
- Што мислите, каков вкус има?
- На кое друго растение е сличен?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест) во центрите за учење (истражувачки, литературен и уметнички центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите се подготвени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни инструкции.

Првата група деца во истражувачкиот центар изведуваат експеримент. За подготовка на експериментот потребни се три големи и просирни пластични чаши. Чашите се обележани со броеви (1, 2, 3). Децата самостојно го изведуваат експериментот, а воспитувачот ги води и ги насочува. Децата се делат во парови. Првиот пар деца става вода во чашата со број 1 и ги додаваат исечените парчиња целер (контролна чаша во експериментот). Вториот пар деца става вода во чашата број 2, додава една до две лажички шеќер и додава парчиња од целерот. Третиот пар деца става вода во чашата број 3, додава вински оцет и парчиња од целерот. Чашите се поставуваат на ладно место, каде што треба да стојат два дена. По изминатите два дена може да се проба целерот и да се провери дали го сменил вкусот.

Воспитувачот претходно ги подготвува чашите за да можат децата да го завршат експериментот и да ги оформат своите знаења преку истражување и донесување заклучоци. Децата ги вкусуваат деловите од целерот од трите чаши. Воспитувачот ги поттикнува децата да размислуваат дали се случила некаква промена со вкусот на целерот додека ги пробуваат парчињата од различните чаши.

Втората група деца добива задача во литературниот центар да разгледуваат енциклопедија за растенијата (со фокус на растението целер) и да создаваат за неговите делови.

Третата група деца во уметничкиот центар го цртаат растението целер по примерокот што беше предмет на набљудување.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

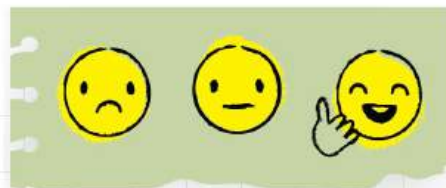
Пред сите деца во групата се презентира сè она што се работело во текот на денот во центрите. Воспитувачот почнува завршна дискусија.

Секоја група го презентира сработеното: изведениот експеримент и заклучоците до кои дошле, деловите од кои е составено растението целер и цртежот на целерот.

Се овозможува сите деца да вкусат делчиња од целерот од сите три чаши, за да може да се води разговорот и да коментираат за вкусот. Највпечатлив вкус дава целерот од чашата со растворен шеќер, за што децата самостојно доаѓаат до заклучокот дека благата вода навлегла во стеблото на целерот.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Како ви се допадна денешната активност?
- Дали би го направиле овој експеримент и дома?
- Што научивте денеска?
- Како се чувствувате денеска?

НАСЛОВ НА ТЕМА: Загадување/Биодиверзитет

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Загадување на реките, езерата, морињата (загадување, чиста вода, загадена вода, опстанок, правилно/неправилно однесување на човекот)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Набројува материјали и предмети од непосредната околина што ја загадуваат природата (пластични шишиња, лименки, најлонски кеси итн.).
- Ги препознава последиците од несвесното однесување на човекот кон природата.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување. Децата се воведуваат во темата со слушање на релаксирачки звуци од бранови на езеро, море и изведуваат вежби во разни пози на морски животни (делфин, риба, желка, ајкула). Седнуваат во круг и се води разговор за водата на планетата Земја. Децата раскажуваат, по сеќавање, какви искуства доживеале кога биле близу до вода (река, езеро, море). Воспитувачот го води разговорот и поставува прашања:

- Како изгледа незагадена вода, а како загадена?
- Што сè може да се види во загадените води?
- Дали е штетна загадената вода за рибите и другите животни кои живеат во вода? Објаснете зошто?
- Кој најчесто ја загадува водата?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца) во центрите за учење (истражувачки, уметнички и конструктивен центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар, каде што воспитувачот има подготвено два сада со вода во кои има малку ситен песок и растворена сина прехранбена боја. Децата добиваат комплет играчки од животни и растенија со задача да ги издвојат морските животни и водните растенија и да ги распоредат во двата сада.

Во првиот сад треба да го уредат нивното живеалиште во чиста вода.

Воспитувачот ги поттикнува децата на дискусија преку следните прашања:

- Како може да се загади водата во реките, езерата и морињата?
- Кој ја загадува водата во реките, езерата и морињата?

Потоа, децата добиваат неколку средства за одржување хигиена и други предмети/отпаден материјал што во реалниот живот се вистински загадувачи: шампон, детергент за миење садови, парчиња од најлонска кеса, стиропор, пластични шишенца/капачиња, лименки, талог од кафе и сл. Секое дете, по свој избор, од понудениот материјал додава по нешто во вториот сад со чиста вода. Децата набљудуваат како водата се заматува и се загадува. Воспитувачот повторно поттикнува дискусија преку следните прашања:

- Што мислите, дали животните можат да живеат во ваква вода?
- Објаснете што ќе се случи со животните од вториот сад?
- Како треба да постапиме кога ќе видиме дека некој фрла отпад во река, езеро, море?
- Како можеме да го спречиме загадувањето на реките, езерата, морињата?
- Како можеме да ги спасиме животните од садот со загадената вода?

Децата даваат различни идеи. Пред садот со загадена вода се поставени неколку предмети со кои децата би можеле да ги спасат животните, на пример: мрежа за фаќање риби, четка за заби, памучни топчиња и сл. Децата работат во парови и избираат еден од понудените предмети со кој ќе се обидат да ги спасат животните од садот со загадената вода. Првиот пар со помош на мрежата за фаќање риби се обидува да ги пренесе рибите од садот со загадената вода во садот со чиста вода. Вториот пар со помош на четката за заби се обидува да ги отстрани ситните парчиња од најлонска кеса, а третиот пар со помош на памучни топчиња се обидува да го отстрани талогот од кафето.

Втората група деца работи во уметничкиот центар, каде што добиваат задача според сопствена замисла со дрвени боички да нацртаат машина за прочистување вода, а потоа да објаснат на кој начин ќе ја прочистат загадената вода.

Третата група работи во конструктивниот центар со задача да конструира машина за прочистување вода од лево-коцки и да даде објаснување на кој начин таа ќе ни помогне да ја прочистиме водата.

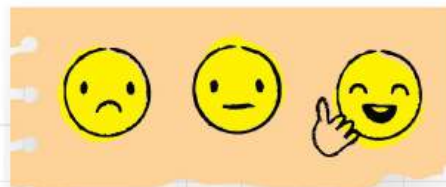
Воспитувачот ја следи работата на децата, ги насочува и им помага, доколку е потребно.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца во групата се презентира сè она што се работело во текот на денот во центрите за учење. Се води дискусија и се донесува заклучок дека човекот е најголемиот загадувач на природните води. Најдобро е секој од нас да води грижа за природата, да не се загадува водата со фрлање на разни отпадоци, бидејќи на тој начин можеме да ги заштитиме животните и растенијата кои живеат во водата.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Дали активноста ви беше интересна?
- Што научивте?
- Како можете наученото да го примените во секојдневниот живот?
- Како се чувствуваше денеска?

ЗАГАДУВАЊЕ

ВОЗРАСТ

од 4 до 5 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Загадување/реупотреба

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Сенки од реупотребен материјал (сонце, светлина - природна и вештачка, сенки, театар на сенки, реупотреба)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Објаснува како може некој предмет да се реупотребести за друга намена.
- Донесува заклучок за одредена конкретна ситуација.
- Правилно ракува со ножички, лепило и друг материјал.
- Црта разни линии и форми со повеќе потези.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување (сонце и ѕвезда). Децата се воведуваат во темата со слушање на релаксирачки звуци од природата. Седнуваат во круг и се води разговор за сонцето и неговата светлина и топлина.

- Какво е времето денеска?
- Што се случува кога силно грее сонцето?
- Дали можеме да ја искористиме светлината од сонцето?
- Како ја користиме?

Децата ги набљудуваат сончевите зраци што паѓаат во занималната или во дворот на градинката. Се фокусираат при набљудувањето на сенките што паѓаат на подот или на земјата. Се изведуваат вежби за длабоко дишење и се подготвуваат за следење на приказна во театарот на сенки. Воспитувачот на претходно подготвен театар на сенки ја изведува приказната „Кој е посилен?“

(сонцето и ветерот се натпреваруваат кој прв ќе успее да го натера човекот да го соблече палтото. Изведбата на улогите е придружена со звуци на ветер и сонце).

Воспитувачот поттикнува разговор за тоа како функционира театарот на сенки и ги воведува со информацијата дека, освен од сонцето, светлината може да се добие и по вештачки пат. Се анализира начинот на функционирање на театарот на сенки и се покажуваат сите делови од него.

- Што ни треба за да создадеме вештачка светлина за театарот на сенки?
- Од што можат да се направат сенките?

Децата се фокусираат на тоа дека сенките можат да се направат и од каков било вид на стара хартија што може да се реупотребести.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца) во центрите за учење (истражувачки, уметнички центар). Во центрите се поставени материјалите за работа.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар. Децата анализираат како функционира театарот на сенки. Воспитувачот пред себе има повеќе ролни од тоалетна хартија (поголеми и помали). Покрај ролните има и пластифицирана хартија, паус-хартија или просирна фолија што пропушта светлина. Исто така, потребна е и батериска ламба.

Во уметничкиот центар втората група деца со помош на ролните цртаат и сечат шаблони на кругови што треба да ги прикачат со помош на лепило или со ластиче за ролната. Воспитувачот им помага на децата во прикачувањето на фолијата за ролната со лепило или ластиче. Со маркер се цртаат форми и разни облици на врвот на пластичната фолија или на паус-хартијата. Децата треба на направат неколку ролни на овој начин.

Се затемнува просторијата и се вклучуваат светилките. Светлината се насочува во ролната на подлога (може и од театарот на сенки, а може да биде и бела подлога) и се набљудуваат сенките што паѓаат на подлогата.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите, презентираат и објаснуваат што сакале да нацртаат, дали ја постигнале својата цел и што би можеле да сменат следниот пат. Се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

- Што нацртавте вие?
- Имавте ли тешкотии во цртањето форми и облици?
- Каков материјал употребивте?
- Од која хартија најдобро се познаваат сенките?
- За што сè може да се реупотреби хартијата?

- Дали имавте некоја идеја при работењето во денешните активности?
- Како на друг начин можат да се направат сенки?
- Децата даваат свои одговори и ја заокружуваат дискусијата со заклучоци изведени по свое размислување.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот поставува прашања:

- Како се чувствувате денеска?
- Што ви беше најинтересно?
- Што научивте?
- Како можете наученото да го примените во секојдневниот живот?

ВОЗРАСТ

од 5 до 6 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Загадување

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Како воздухот ги придвижува предметите?

(сила на воздухот, автомобили што не го загадуваат воздухот)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Со свои зборови ги искажува стекнатите знаења за ветерот како природен феномен.
- Ги споредува предметите и материјалите и предвидува како ќе се движат во зависност од силата на воздухот.
- Го демонстрира начинот на движење на цедињата со помош на силата на воздухот.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Децата гледаат видео придружено со релаксирачка музика. На видеото се забележува „танцувањето“ на есенските лисја како резултат на нежното дување на ветерот. Продолжуваат со активност за смирување на телото, користејќи апликација на цвет и лист (длабоко вдишуваат воздух како да мирисаат цвет, полека издишуваат како да дуваат во лист). Се воведуваат во дискусија преку разгледување на материјалите што се поставени на маса: сламка (цела или исечена на половина), пердув, памук, марамче, мешунки: грав (мал и голем), грашок, лека. Децата земаат по една сламка и почнуваат да разговараат со воспитувачот:

- Што мислите дека ќе се случи ако со сламката дувнете во овие предмети? Зошто?

Почнуваат да истражуваат со дување на предметите и се обидуваат да ги придвижат. Воспитувачот им помага да изберат по еден предмет и да откријат за него:

- Што мислите дека ќе се случи ако полека дувате на овој предмет?

- Дали нешто ќе се промени ако дувнете посилено?

Децата се обидуваат на неколку начини да дуваат во сламката и го набљудуваат ефектот врз предметот.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

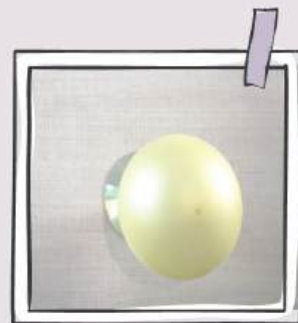
Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, конструктивен и уметнички центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа.

Во истражувачкиот центар децата ги истражуваат материјалите и влијанието на силата на воздухот врз нив (со дување во сламка, во ролна од хартија, со уста).

Воспитувачот ги поттикнува на размислување со поставување прашања:

- Како ги натеравте предметите да почнат да се движат?

- Како се движи предметот (се тркала, се лизга или рипнува) кога дувате во него низ сламката?

- Што забележувате дека е слично помеѓу движењето на предметот со силно и со нежно дување во сламката?
- Што забележувате дека е различно?
- Можете ли да го натерате предметот да се движи на исто растојание секој пат? Како го направивте тоа?

Воспитувачот им помага на децата во донесувањето заклучоци и искажувањето на согледувањата:

- Кои промени ги забележавте?
- Дали предметите се движат подалеку кога дувате посилно?
- Дали се движат побавно кога дувате послабо?
- Што ги натера предметите да почнат да се движат?
- Дали сите предмети во исто време престануваат да се движат?

Воспитувачот им помага да користат зборови со кои ќе ги искажат причинско-последичните врски што ги забележале: Кога... тогаш... (На пример, „Кога дував посилно на памучното топче, тогаш тоа се помести подалеку“.)

Во конструктивниот центар, воспитувачот ги воведува децата во експериментот, објаснувајќи дека силата на воздухот научниците ја искористиле во своите пронајдоци за намалување на загаденоста во сообраќајот. Им покажува видеа на кои се гледа како возила се движат со помош на издувување воздух. Им го демонстрира начинот на кој и тие би можеле да изработат возило користејќи цеде и балон.

Почнува со дупчење на капачето од пластично шише со помош на игла, а потоа капачето со помош на силиконско лепило и пиштол го лепи на центарот од цедето. На капачето го прицврстува надуваниот балон, притоа внимавајќи да не го испушти воздухот. Откако ќе го направи сето ова, повторно го насочува вниманието на децата со тоа што го испушта воздухот од балонот што цврсто го држеше да не се издише. Децата уживаат додека го следат „танцувањето“ на цедето.

Воспитувачот ги поттикнува на дискусија:

- Што се случува со цедето кога балонот го испушта воздухот?
- Дали можеме да го промениме правецот на движење?
- Како да направиме пополека да се испушта воздухот од балонот?
- Дали исто ќе се движи ако го пуштиме на нерамна површина?

- Дали побавно ќе се движи ако му прикачиме помал балон?
- Дали можеме да користиме други предмети, наместо цеде?

Децата се поттикнуваат да продолжат со истражување, изработувајќи сопствени возила од различни материјали и големини. За таа цел се распоредуваат и во уметничкиот центар. Децата во уметничкиот центар ги декорираат цедињата, користејќи маркери во боја и стикери, а потоа ги изработуваат своите возила. Се охрабруваат да изработуваат различни конструкции на возила, користејќи балони, цедиња, пластични чинии и сл.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Воспитувачот организира трка со изработените возила. Притоа, децата се поттикнуваат да користат споредби како побрзо, побавно итн.

- Кои цедиња се движат најдалеку?
- Што имаат заедничко овие цедиња?
- Дали површината на која се движат е значајна за нивната брзина?
- Зошто им е потребна мазна површина?
- Кои возила не се движат многу далеку?
- Зошто е важно да се креираат возила што не го загадуваат воздухот?

• РЕФЛЕКСИЈА

Децата одбираат соодветно смајли и ја изразуваат својата емоција за реализираните активности на „Семафорот на емоции“.

НАСЛОВ НА ТЕМА: Загадување

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Како дишат рибите?

(воден свет, дишење, жабри, отпад)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Опишува преку слика како се хранат и како дишат рибите.

- Ги препознава последиците од несовесното однесување на човекот кон природата.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со вежби за растегнување и длабоко дишење. Седнати во круг, исправени во грбот, со скрстени нозе, децата прават вежби за смирување на телото. Рацете ги поставуваат на stomакот и вдишуваат длабоко два пати, издишуваат четири пати, полека преку устата. Вежбата продолжува со три вдишувања и шест издишувања, при што фокусот се става на подигнувањето и спуштањето на stomачето. Воспитувачот ги прашува децата, користејќи отворен тип прашања:

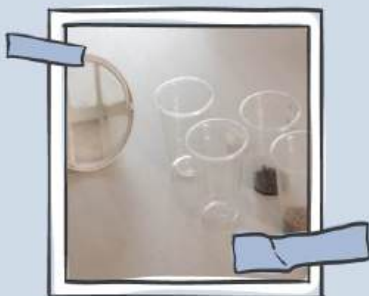
- Што мислите, зошто ја правиме оваа вежба?
- Како треба правилно да дишеме?
- Зошто е важно дишењето?

Децата ги затвораат носињата со рацете и се обидуваат да не дишат.

- Како се чувствувавте кога не можевте да земете воздух?
- Дали можеме да живееме без да дишеме?
- Како дишат луѓето?
- Дали дишат растенијата?
- Преку што дишат животните?
- Како дишат животните кои живеат во вода?
- Како дишат рибите?

Воспитувачот ги поттикнува децата на дискусија и ги мотивира на учество, покажувајќи аквариум со рипче. Децата ја набљудуваат рибата и дискутираат за тоа што го забележуваат кај неа. Се дискутира за условите на опстанок на рибите и се поставуваат отворени прашања:

- Што им е потребно на рибите за да живеат?
- Како ќе забележиме дека рибата е гладна?
- Преку што рибите пијат вода?
- Како го внесуваат воздухот во телото?
- Дали во водата има воздух?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се фокусираат да ја набљудуваат рибата во аквариумот во занималната и се поттикнуваат на меѓусебна дискусија. Откако ќе ги споделат своите размислувања, се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, литературен и уметнички центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар, каде што воспитувачот има подготвено две чаши и филтер за кафе. На децата им појаснува дека филтерот за кафе е жабрите преку кои дишат рибите.

Децата поставуваат филтер за кафе на врвот на секоја од чашите и ги прицврстуваат со помош на гумено ластиче. Едно од децата истура чиста вода врз едниот филтер и децата набљудуваат што се случува. Во другиот случај, во водата децата додаваат нечистотии (песок, парченца памук и сл.) и полека ја истураат врз другиот филтер, односно врз „жабрите на рибите“. Со помош на лупа децата ги набљудуваат остатоците на филтерот. Воспитувачот појаснува дека водата се движи низ жабрите. Додека трае тој процес, жабрите го извлекуваат кислородот од водата и го испраќаат низ телото на рибата. Се прави споредба: како што жабрите го извлекуваат кислородот од водата што влегува преку нив во рибата, така филтерот ги задржува нечистотиите од водата. Самостојно, секоја група деца го повторува експериментот.

Втората група деца во литературниот центар истражуваат како дишат рибите, користејќи различни извори на информации: фотографии, детски енциклопедии, видео и сл. Воспитувачот ги поттикнува на размислување:

- Дали забележувате каде се жабрите на рипчето на сликата?
- На што ви личат?
- Можеме ли да ги изброиме?
- Што мислите, како се движат?
- Дали се исти како белите дробови на луѓето?
- По што се разликуваат? По што се слични?

Иако разговорот ќе ги насочува, сепак се настојува децата да заклучат дека рибите не дишат како луѓето, односно дека тие дишат на жабри и затоа е важно водата во која живеат да не биде загадена.

Третата група деца повторно го набљудуваат рипчето и се поттикнуваат на дискусија:

- Зошто во водата се појавуваат меурчиња?
- Дали сите риби имаат ист број жабри?
- Како дишат ракчињата и медузите?
- Дали ќе можат рибите да дишат ако водата е загадена?
- Кој ја загадува водата во морињата, езерата, реките?
- Како можеме да го спречиме загадувањето и да ги спасиме рибите?

На хамер децата цртаат воден свет и испишуваат порака со помош на воспитувачот за заштита на водите од загадување. Додека работат децата, воспитувачот ја насочува и ја води нивната работа, овозможува ротација на децата во центрите за учење, за да можат сите деца искусствено да ги поттикнат своите претстави, знаења и мисловни процеси.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите за учење, се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

- Кои се деловите од рибата што ѝ помагаат во дишењето?
- Каков беше филтерот за кафе кога врз него истуривме нечиста вода?
- Што забележавте при набљудувањето со лупата?
- Како треба да се однесуваме кога одиме на езеро или на море?

Децата даваат одговори на прашањата и го објаснуваат процесот на дишење на рибите. На крајот, децата му даваат на рипчето храна и го поставуваат на соодветно место во занималната за да го зачуваат здраво.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од реализираните активности во центрите за рано учење, ги поттикнува да водат меѓусебна дискусија и да разговараат за тоа како се чувствуваат додека истражуваат.

- Што правевме денеска?
- Која активност ви беше најинтересна?
- Како се чувствувавте?
- Како можеме наученото да го примениме во секојдневниот живот?

НАСЛОВ НА ТЕМА: Загадување

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Автомобил од балон (загадување на воздухот, издувни гасови)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Набројува превозни средства и објаснува кои од нив и на кој начин го загадуваат воздухот.
- Успешно го составува конструктивниот материјал, формира автомобил според сопствената замисла и го претставува на другите.
- Ги препознава последиците од несовесното однесување на човекот кон природата.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со прошетка до поблиската крстосница. Воспитувачот го насочува нивното набљудување преку поставување прашања:

- Што гледате на крстосницата?
- Дали минуваат само автомобили?
- Кога има најмногу возила на крстосницата?
- Што испуштаат тие додека стојат на semaфорите?
- Можете ли да забележите некое превозно средство што не загадува?
- Зошто е важно да користиме превозни средства што не го загадуваат воздухот?

Откако ќе се заврши со дискусијата, децата застануваат до поблискиот паркинг и воспитувачот, користејќи бело марамче, собира дел од нечистотијата заостаната на некој ауспух. Воспитувачот им го покажува марамчето и се дискутира за тоа што се наоѓа на него:

- Зошто е нечисто марамчето?
- Како оваа нечистотија излегува од автомобилите? Каде оди?
- Зошто е многу опасно кога се загадува воздухот?
- Што се случува со нашите бели дробови?
- А со растенијата и животните?
- Како можеме да го намалиме загадувањето?
- Дали возилата мораат да испуштаат издувни гасови за да работат?
- Дали има возила што не се движат на бензин?
- Кој ни помага во пронаоѓањето возила што не загадуваат?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (истражувачки, уметнички и конструктивен центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Првата група деца работи во истражувачкиот центар, каде што воспитувачот има подготвено материјали за изведување на експериментот „Автомобил од балон“. Четири пластични капачиња ги дупнува на средината и низ нив децата протнуваат дрвени стапчиња. Ги залепуваат со помош на селотејп на дното на пластично шише, за да добијат основа на автомобил. Цевка се зацврстува со селотејп за отворот на балонот и се протнува низ шишето нанадвор. Се надувува балонот и децата гледаат како се движи колата. Се поттикнуваат на дискусија:

- Кој го придвижи автомобилот? Како?
- Што се случува ако повеќе го надувате балонот?
- Што се случува ако ја приспособите насоката на која се насочува сламката?
- Дали најдобро функционира ако сламката е поставена директно назад?

Децата во истражувачкиот центар продолжуваат со истражување, обидувајќи се да најдат решение за побрзо движење на автомобилот, притоа користејќи различни материјали.

Воспитувачот ги потсетува дека денеска и тие се научници кои ќе трагаат по решенија за заштита на воздухот од загадување, ги поттикнува да размислуваат и да конструираат автомобили што нема да ја загадуваат природата, користејќи и други отпадни материјали (цедиња, пластични чашки, картонски кутии и сл.).

Втората група деца работи во ликовниот центар, каде што добиваат задача со дрвени бои според сопствена замисла да нацртаат автомобил што нема да го загадува воздухот и да дадат свое објаснување на кој начин ќе работи.

Третата група работи во конструктивниот центар со задача од лево-коцки да конструира автомобил што нема да го загадува воздухот и да дадат свое објаснување на кој начин ќе се движи овој автомобил.

Воспитувачот ја следи работата на децата, ги насочува и им помага, доколку е потребно.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Откако децата ќе завршат со активностите во центрите, се води завршна дискусија, а воспитувачот поставува прашања:

- Што се случи кога пластичното шише го заменивте со картонска кутија?
- Што се случи кога користевте помали и поголеми сламки?
- Кои тркала ви беа најсоодветни за автомобилот?

Децата ги набљудуваат своите пронајдоци изложени во центарот за изложување на детски творби, во форма на цртежи и конструкции. Секое од нив го претставува своето решение за заштита на природата од загадување.

Се води дискусија и се донесува заклучок дека човекот е најголемиот загадувач. Најдобро е секој од нас да води грижа за природата, да не се загадува воздухот, бидејќи само на тој начин можеме да се заштитиме и ние и сите живи суштества на Земјата. На крајот, децата ги собираат отпадните материјали на посебно означено место во занималната со цел и понатаму да ги реупотребуваат во текот на годината.

• РЕФЛЕКСИЈА

Воспитувачот води разговор со децата за впечатоците од реализираните активности во центрите за рано учење, ги поттикнува да водат меѓусебна дискусија и да разговараат за тоа како се чувствуваат додека истражуваат.

Воспитувачот ги поттикнува децата преку прашања:

- Како се чувствувавте во улогата на научници?
- Дали ви беше тешко да измислите автомобил што нема да испушта издувни гасови?
- Како се чувствувате сега, откако креиравте толку корисни решенија?
- Дали ние денеска ја заштитивме природата? Како?
- Која активност ви беше најинтересна?

НАСЛОВ НА ТЕМА: Загадување

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Прочистување на вода

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Познава и користи начини на прочистување на водата.
- Ја истакнува потребата од здрава и чиста вода за опстанокот, растот и развојот на целиот жив свет.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со прикажување видео за загадување на водите. Децата се воведуваат во темата преку дискусија по гледањето на видеото.

- Кои се најчестите загадувачи на водите?
- Како изгледаат загадените реки?
- Преку што сè може да се загади водата?
- Што можеме ние, луѓето, да направиме за да ги зачуваме чисти природните води?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Активностите продолжуваат во рамките на центрите за учење (истражувачки, уметнички и литературен). Децата се делат во помали групи (од пет до осум деца). Секоја група има задача и соодветни материјали на располагање за да изведе активност. Воспитувачот ја насочува работата и помага, доколку е потребно.

Првата група работи во истражувачкиот центар. Воспитувачот пред децата пресекува пластично шише со помош на ножици и го поставува шишето наопаку во подолга чаша или ваза. Децата се делат во парови и секој пар учествува во रहेњето на природните материјали во шишето што ќе ја прочистуваат водата.

Првиот пар го реди првиот слој од памук или памучни топчиња, вториот пар реди ткаенина или филтер за кафе (овој слој треба да биде подебел). Воспитувачот поставува активен јаглен, а следниот пар поставува камчиња или чакал и, на крајот, го додава песокот.

Следната група деца во центарот за истражување во еден сад (бокал) со чиста вода имаат задача со различни средства, како масло, детергент за миене садови, малку кал и сл., да добијат валкана вода.

Децата преку лупи ја набљудуваат матната вода што самите ја „загадија“ и развиваат меѓусебна дискусија:

- Каде сте забележале загадена вода?
- Како изгледа загадената вода?

- Кој ја загадува водата?
- Како ви изгледа вашата загадена вода?

Во следниот чекор матната вода се истура врз веќе подготвениот филтер за вода и децата следат како водата прочистена капе во високата чаша на која е поставено пластичното шише.

Се поставуваат прашања:

- Каква вода истуривате врз филтерот?
- Како изгледаше водата?
- Што направивте вие?
- Каде останаа нечистите материи што ги ставивте и ја загадија водата?
- Каква е бојата на водата што протече низ филтерот?

Втората група деца во уметничкиот центар се обидува да ги нацрта сите детали на загадената, но и на прочистената вода, а потоа цртежите се изложуваат во центарот за изложување на детските творби и се анализираат и споредуваат.

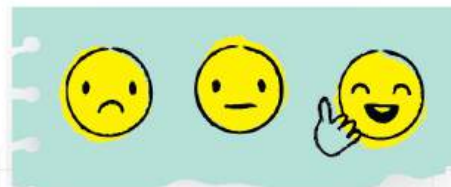
Третата група деца во рамките на литературниот центар преку енциклопедија во која се прикажани различните слоеви на почвата ги согледуваат сите карактеристики на направениот природен филтер на вода.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Пред сите деца во групата се презентира сè она што е направено и научено. Се развива дискусија и се донесуваат неколку заклучоци во однос на направениот прочистувач на вода, односно ситните камчиња се користат за да се задржат покрупните нечистотии (седименти, лисја, инсекти), песокот се користи за отстранување на фините нечистотии, а активниот јаглен ги отстранува загадувачите и нечистотиите на тој начин што ги апсорбира.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Како се чувствувате додека ја прочистувавте водата?
- Што најмногу ви беше интересно?
- Како ќе го примените стекнатото знаење во секојдневието?
- Покажи како се чувствуваше денеска:

КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

ВОЗРАСТ

од 4 до 5 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Климатски промени

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Копното и водата на Земјината топка

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од четири до пет години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Разликува копнени и водни делови на Земјината топка.
- Ја препознава важноста на грижата и зачувувањето на планетата Земја.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Децата се воведуваат во активностите со слушање на песната „Чувајте ја водата“. Децата заеднички ја слушаат песната и преку анализирање на одредени стихови се поттикнува групна дискусија кај децата.

Воспитувачот го поттикнува танцувањето кај децата преку изведување на едноставни танцовачки движења според ритмот на песната.

Потоа, пред децата се поставува глобус што децата го набљудуваат, а воспитувачот поттикнува разговор:

- Каква боја најмногу има на нашата планета? Што претставува таа боја?
- Дали знаете кои делови на Земјата се обиколени само со вода? Дали некогаш сте биле на остров?
- Каде се зелените површини? Кои делови се тие? (покажуваат со прст)
- Каде забележувате снег и мраз?
- Дали забележувате жолта и кафена боја? Што мислите, што е тоа?

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од пет до осум деца), во центрите за учење (литературен, истражувачки и ликовен центар).

Секоја група има одредена задача со одредени понудени материјали поставени во центрите.

Во рамките на литературниот центар воспитувачот им чита на децата од енциклопедија одредени научни факти за копнената и за водената површина на планетата Земја. Децата ги анализираат сликите поставени пред нив и доаѓаат до појасни сопствени претстави.

Децата се делат во три групи во истражувачкиот центар. За секоја група има распределено одредени плитки и долги садови и топченца памук. На знак на воспитувачот се брои поставувањето на памукчињата во садовите. Воспитувачот назначува две деца кои го проверуваат бројот на памукчиња, а потоа децата бројат на глас.

Потоа, секое од децата индивидуално во групите со помош на капалка и веќе растворена прехранбена боја (сина, зелена, кафена) ги „бои“, т.е. капнува вода со одредена боја на памукчињата.

По одредено нанесување на боите на памукчињата, воспитувачот ги поттикнува децата на дискусија за следниве прашања:

- Како ви изгледаат памукчињата, на што ве потсетуваат?

- Како изгледа нашата планета Земја?

Откако децата целосно ќе ги обојат памукчињата и ќе ги согледаат изгледот и влажноста на памукчињата, повторно воспитувачот ги прашува:

- Што ќе се случи доколку водата од океаните, морињата, езерата се излее?

Децата споредуваат со памукчињата што се премногу натопени (кренете и внимателно нека го забележат излевањето вода).

Исто така, набљудувањето на децата се насочува и на оние делови од веќе обоената Земја на којашто има повеќе сина или зелена или кафена боја.

Групата деца во рамките на ликовниот центар, по сопствен избор на повеќе бои пластелин, ја креираат Земјината топка со сите нејзини составни делови на вода и копно.

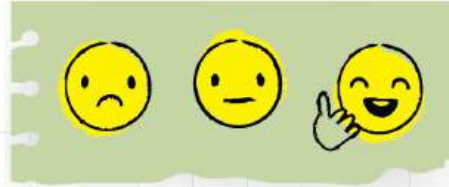
• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Заклучните согледувања се поврзуваат со сè она што во текот на денот се работело во центрите за учење. Се води дискусија и се донесува заклучок за климатските промени, односно како ние, луѓето, влијаеме за да се зголеми нивото на водените површини, а со тоа некои копнени делови да се потопат под вода.

Се заклучува за глобалното затоплување и промените на нивоата на водата и копното и влијанието врз живиот свет.

• РЕФЛЕКСИЈА

- Што правевме денеска?
- Што ви беше најинтересно?
- Што научивте?
- Како можеме да го користиме наученото во секојдневниот живот?
- Како се чувствувавте додека ја оформувавте планетата Земја?
- Покажи како се чувствувавте денеска:

ВОЗРАСТ

од 5 до 6 години

НАСЛОВ НА ТЕМА: Климатски промени

НАСЛОВ НА ДНЕВНА ТЕМА: Топење мраз (мраз, топење мраз, поларни и тропски краев, глобално затоплување)

ВОСПИТНА ГРУПА: Деца на возраст од пет до шест години

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Објаснува што ќе се случи со животната средина ако се зголеми нивото на морињата.
- Ги искажува претпоставките за причините поради кои се зголемува нивото на водата во теглата во изведениот експеримент.
- Препознава цврста и течна агрегатна состојба на водата во природата.

• ОПИС НА АКТИВНОСТИТЕ:

• ГРУПНО ВРЕМЕ - ВОВЕДНИ АКТИВНОСТИ

Активностите почнуваат со слушање на пријатни и непријатни звуци од природата (дожд, ветер итн.). Децата седнуваат во круг и се воведуваат во темата со разговор за поларните животни.

- Каде живеат поларните животни?
- Што им е потребно за живот?
- Со што се хранат?
- Каде живеат?
- Дали им студи некогаш?

Воспитувачот чита приказна за пингвинот Пино, кој сакал да живее во топлите краев. Во своето патување до топлите води се сретнал со многу препреки, но и покрај тоа, тој сакал да види како живее лавот во тропските краев. Откако поминал мачно исцрпувачко патување стигнал до тропскиот предел, но многу лошо се чувствувал поради топлината таму.

И покрај тоа што дошле да го прегледаат многу лекари, сепак папагалот бил тој што му кажал дека секое животно треба да живее таму од каде што потекнува. Пингвинот го послушал папагалот и се вратил во своите поларни краев каде што се родил и пораснал. Воспитувачот повторно ги води децата низ дискусија: Дали поларните животни можат да живеат на друго место освен во поларните предели? А што ќе се случи ако лавот отидеше на гости кај пингвинот Пино.

Притоа, се користат играчките животни, а децата прават макета на тропски и поларен предел на планетата. Можат да се користат и други нагледни средства во зависност од опременоста во занималната.

Децата прават пауза со вежби за растегнување во различни пози на животни.

• РАБОТА ВО ЦЕНТРИ - ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ

Децата се делат во мали групи (од четири до шест деца), во центрите за учење (литературен, истражувачки и уметнички центар). Секоја група треба да изведе активност. Во центрите за учење се поставени потребните материјали за работа, а воспитувачот дава јасни насоки за работа на децата во центрите за учење.

Воспитувачот на групата деца во литературниот центар им прикажува слики од енциклопедија за ефектите од топењето на мразот. Објаснува дека со порастот на температурите настанува глобално затоплување, што во голема мера влијае на топењето на мразот во поларните предели. Децата треба да размислат што се случува поради топењето на мразот во поларните предели. Притоа, воспитувачот ги насочува дека одговорите ќе ги пронајдат во енциклопедијата. Се насочуваат да размислуваат дека многу од поларните животни ќе ги изгубат своите живеалишта. Групата деца во истражувачкиот центар се фокусира на изведбата на експериментот топење мраз. Воспитувачот демонстрира пред децата. Во една голема тегла со вода воспитувачот го исцртува со маркер нивото на водата. Потоа, децата додаваат мраз што пред да го пропуштат во теглата ги активираат тактилните сетила и анализираат што се случува додека го држат мразот во рацете. Мразот го ставаат во теглата, а воспитувачот користи фен или некое друго грејно тело што го насочува кон теглата со мраз. Постојано ги поттикнува децата да се фокусираат на исцртаната линија со маркерот. Откако ќе се стопи мразот, децата забележуваат дека нивото на водата во теглата расте и е над исцртаната линија.

- Што ќе се случи ако се зголеми нивото на водата во океаните и морињата?

- Дали ќе се прелее?

- Дали ќе настанат поплави на крајбрежјето?

Што ќе се случи со морските животни, а што со поларните животни?

Во уметничкиот (ликовен) центар децата добиваат задача да нацртаат што би се случило со морскиот свет во водите и во поларниот животински свет поради топење на глечерите.

• ЗАВРШНИ АКТИВНОСТИ - ИЗВЕДУВАЊЕ ЗАКЛУЧОК

Децата во завршните активности презентираат сè што работеле во центрите за учење и објаснуваат преку цртеж што ќе се случи ако се стопи мразот во поларните предели на планетата. Се води дискусија и се изведува заклучок дека морските и поларните животни би се довеле во крајна опасност, бидејќи ќе ги загубат своите живеалишта. Доколку дозволува времето предвидено за реализација на активности воспитувачот може во медиумскиот центар да прикаже краток документарен филм за последиците од топењето на мразот поради глобалното затоплување. Со децата се води разговор во насока на изведување заклучоци за темата.

• РЕФЛЕКСИЈА

Активностите се завршуваат со рефлексивна дискусија со децата.

- Како се чувствувате денеска за време на активностите?
- Кој дел ви беше најинтересен?
- Што научивте денеска?
- Како може да се примени наученото во секојдневниот живот?

